

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕРКОВНИЙ ВІСНИК

ПОУЩЕННЯ ШЕРКВА

№ 6 (22)

2021

ЛИПЕНЬ

Ікона «Хрещення Русі» – фреска над входом на хори у Володимирському соборі м. Києва, створена в 1895 – 1896 рр. художником Віктором Михайловичем Васнецовим.

ЗМІСТ

2. СВЯЩЕННИЙ СИНОД

5. ОФІЦІЙНІ ЗАЯВИ
ТА ЗВЕРНЕННЯ

14. КАТЕХИТИЧНА РУБРИКА

• Свята гора

18. З ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

• До питання Хрещення Русі-України
рівноапостольним князем
Володимиром Великим

• Народжена вдруге,
щоб жити у віках

28. КОЛОНКА ПРОТОІЄРЕЯ
БОГДАНА ГУЛЯМОВА

• В очікуванні радикальної реформи
Православ'я?

36. КИЇВСЬКІ СВЯТИТЕЛІ

Митрополит Київський і всієї Русі
Кирило I (1224 – 1233)

40. ХРОНІКА КИЇВСЬКОЇ
МИТРОПОЛІЇ

70. НЕКРОЛОГ

71. ДУХОВНА БЕСІДА

• Архітектори дому Пресвятої Тройці
на нашій землі

ПРО РЕДАКЦІЮ ЖУРНАЛУ

Журнал «Український церковний вісник Помісна Церква» – офіційне видання Київської Митрополії Української Православної Церкви (Православної Церкви України).

Видається з благословення Митрополита Київського і всієї України Епіфанія.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:
протоієрей Іван Сидор

Голова редакційної ради:
протоієрей Богдан Гулямов

Літературний редактор:
священник Захар Залізний

Технічний редактор:
диякон Орест Жигало

Фото: диякон Андрій Сидор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

вул. Трьохсвятительська, 8
м. Київ, 01001

Телефон: (044) 278-41-45
E-mail: info@pomisna.info
Сайт: www.pomisna.info

Свідectво про реєстрацію:
КВ 24310-14150Р від 10.02 2020

© Засновано
16 вересня 2019 року
№ 6 (22), липень

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За достовірність фактів відповідають автори. Застерігаємо за собою право скорочувати матеріали. Деякі світлини в журналі взяті з відкритих джерел у мережі Інтернет. При використанні матеріалів, опублікованих в журналі, посилання на журнал «Помісна Церква» обов'язкове.

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ СВЯЩЕННОГО СИНОДУ

У Синодальній залі 27 липня 2021 р. Митрополичого дому – Резиденції Предстоятеля Православної Церкви при Михайлівському Золотоверхому кафедральному соборі, відбулося чергове засідання Священного Синоду Української Православної Церкви (Православної Церкви України). У засіданні взяли участь усі його члени.

На прохання Преосвященного архієпископа Дніпровського і Криворізького Симеона були внесені зміни до статуту Дніпровської духовної семінарії шляхом викладення його в новій редакції. Синод надав благословення на утворення Управління Донецько-Слов'янської єпархії Української Православної Церкви (Православної Церкви України), визначивши його керівником Преосвященного Саву, єпископа Донецького і Слов'янського. Преосвященного Матфея, єпископа Володимир-Волинського і Турійського, було затверджено священноархімандритом Чоловічого монастиря

на честь Дванадцяти Апостолів Володимир-Волинської єпархії Української Православної Церкви (Православної Церкви України) у м. Володимир-Волинський.

За поданням Преосвященного Іларіона, архієпископа Рівненського і Острозького, ієромонах Даниїл (Шишканинець) призначений намісником Чоловічого Хрестовоздвиженського (Чеснохрестського) монастиря Рівненської єпархії УПЦ (ПЦУ) в с. Панталія Дубенського району замість ієромонаха Арсенія (Омельчука), а ігумена Анна (Кулінець) призначена настоятелькою Свято-Варваринського жіночого монастиря Рівненської єпархії УПЦ (ПЦУ) в м. Дубно замість ігумені Єфросинії (Табуринської). За поданням протоієрея Олександра Трофимлюка, голови Синодальної Календарної комісії, було встановлене спільне святкування Собору святих цілительів щорічно у найближчий недільний день до днів пам'яті святих мучеників безсрібників Косми

і Даміана (30 жовтня – 17 жовтня ст.ст.) та апостола і євангелиста Луки, лікаря (31 жовтня – 18 жовтня ст.ст.). Аналогічне святкування запроваджене Синодом Вселенського Патріархату на відзначення чоловіколюбної та милосердної справи опіки хворими.

Синод затвердив попередньо схвалену Синодальною Богословсько-літургічною комісією уніфіковану редакцію перекладу Символу віри українською мовою:

Вірую в Єдиного Бога Отця, Вседержителя, Творця неба і землі, всього видимого і невидимого.

І в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, Єдинородного, що від Отця народився перше всіх віків; Світло від Світла, Бога істинного від Бога істинного, рожденного, нествореного, єдиносущного з Отцем, що через Нього все сталося. Він для нас, людей, і ради нашого спасіння зійшов з небес, і воплотився від Духа Святого і Марії Діви, і став людиною. І розп'ятий був за нас при Понтії Пилаті, і страждав, і був похований. І воскрес на третій день, за Писанням. І вознісся на небеса, і сидить праворуч Отця. І знову прийде у славі судити живих і мертвих, і Царству Його не буде кінця. І в Духа Святого, Господа Животворчого, що від Отця ісходить, що Йому з Отцем і Сином однакове поклоніння і однакова слава, що говорив через пророків. В Єдину, Святу, Соборну і Апостольську Церкву. Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів. Чекаю воскресіння мертвих і життя майбутнього віку. Амінь.

Також за поданням Преосвященного Євстратія, архієпископа Чернігівського і Ніжинського, голови Синодальної Богословсько-літургічної комісії, Синод надав благословення на богослужбове використання «Чину подячного молебну в дні державних свят України», розробленого Комісією. Вміщений у Требнику чин молебну на громадянські свята сформований був ще в часи Російської імперії і за змістом лише частково задовольняє реальні

молитовні потреби вірних під час відзначення держаних свят України.

Синодальним рішенням одногосно було підтримано пропозицію Богословсько-літургічної комісії щодо виправлення порядку поминання ієрархів за богослужінням.

У відповідності з канонічним порядком богослужбове поминання імені Предстоятеля Помісної Церкви та єпархіального архієрея є обов'язком кліру, адже таке поминання вказує на визнання канонічної влади Предстоятеля і єпархіального архієрея. І навпаки – відмова від поминання імені Предстоятеля, єпархіального архієрея, або поминання іншого, ніж визначено канонічним порядком, ієрарха, означає відступлення від церковної єдності та підлягає осудженню (див. Двократного собору правила 13, 14, 15).

Щодо порядку поминання Священный Синод УПЦ (ПЦУ) раніше ухвалив наступне (Журнал №27 засідання від 24 травня 2019 р.): «Відповідно до канонічного порядку та Статуту Церкви за кожним богослужінням в Українській Православній Церкві (Православній Церкві України) мають підноситися ім'я Предстоятеля, Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія за формулою «владику і отця нашого Епіфанія, Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України» та свого єпархіального архієрея за формулою «владику нашого Преосвященнішого (ім'я), єпископа (титул)».

Разом з тим традиційною нормою форми поминання єпископату за богослужінням є така, коли повний

титул, який включає іменування кафедрального міста (або декількох) єпископа, вживається тільки при поминанні на Великому вході і на Анафорі («Найперше пом'яни, Господи...»), а також на Многолітті. При поминанні ж на ектениях згадується лише ім'я за формулою «Владика і отця нашого Блаженнішого Митрополита Епіфанія і владика нашого (Високо-) Преосвященнішого єпископа (архієпископа, митрополита) (ім'я)». Згадування повних єпархіальних титулів на ектениях – зовсім нова практика, яка з'явилася лише у останні десятиліття.

Традиційна форма поминання вже відображена у редакції перекладу вечірні, утрени та Божественної літургії свт. Іоанна Золотоустого, затвердженій Священним Синодом (Журнал №33 засідання від 24 листопада 2020 р.).

За підсумками розгляду було ухвалене Рішення №7 «Про порядок богослужбового поминання в Українській Православній Церкві (Православній Церкві України) імені Предстоятеля та правлячого архієрея» і зазначено, що дотримання цього порядку є свідченням церковної єдності, в той час як довільне відступлення від нього згідно до канонічних правил (Двократного собору 13, 14, 15) підлягає покаранню.

Було заслухано звіт комісії Священного Синоду, надісланої для вивчення і розв'язання конфліктної ситуації у Харківсько-Полтавській єпархії. Комісія на чолі з Преосвященним Сергієм, митрополитом Донецьким і Маріупольським, 2 червня 2021 р. провела своє засідання у м. Харкові. Синод

констатував примирення і подолання розбіжностей та благословив Преосвященному Афанасію, архієпископу Харківському і Ізюмському, та Преосвященному Митрофану, єпископу Харківському і Богодухівському, а також духовенству і парафіям, питання яких розглядалося, для остаточного розв'язання конфліктної ситуації дотримуватися визначених комісією рекомендацій та досягнутих під час її засідання взаємних домовленостей. На прохання Преосвященного Іларіона, архієпископа Рівненського і Острозького, було надане благословення на місцеве шанування у Рівненській єпархії ікони Божої Матері «Одигитрія Дорогобузька» і встановлення дня її шанування 10 серпня (28 липня ст.ст.).

Також за зверненням Преосвященного Тихона, архієпископа Тернопільського і Буцацького, Синод благословив загальноцерковне шанування Тернопільської ікони Божої Матері та визначив днем її шанування першу неділю після П'ятидесятниці (неділя Всіх святих).

На пропозицію Преосвященного Симеона, митрополита Вінницького і Барського, голови Синодальної Комісії з питань канонізації святих, щодо приєднання до лику місцевошанованих святих Івано-Франківсько-Галицької єпархії мучеників 23-х насельників Великого Манявського Хресто-Воздвиженського скита, які під час нападу на монастир у 1676 р. турецько-татарського загоду постраждали – Синод надав відповідне благословення. На цьому засіданні Священного Синоду було завершено молитвою.

Преосвященним архіпастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву та всім українським православним вірним з нагоди 1033-ліття Хрещення Руси-України

Дорогі брати і сестри! Слава Ісусу Христу! Сердечно вітаю всіх вас і весь український народ з 1033-літтям Хрещення Руси-України, яке нині відзначаємо. І робимо ми це не лише задля вшанування хоча і важливої, але давно минулої події. Хрещення Києва і всієї Руси за правління рівноапостольного князя Володимира Великого, день пам'яті якого ми сьогодні також святкуємо, як всяке Таїнство, має понадісторичний вимір, пов'язуючи земне – з небесним, тимчасове – з вічністю.

Господь наш Ісус Христос у бесіді з праведним Никодимом сказав: «Якщо хто не народиться водою і Духом, не може увійти в Царство Боже. Народжене від плоті є плоть, а народжене від Духа є дух» (Ін. 3:5-6). Кожна людина, народжуючись за плоттю, має земних батька і матір, від них приймаючи все, властиве роду людському. Без батьків не можлива таємниця появи у світ нового життя, бо людина приходить у буття не сама собою, не від власної волі, а тому має пам'ятати про свій зв'язок з сім'єю, з родом своїм, з народом, до якого належить, і з усім людством. «Шануй батька твого і матір твою, [щоб тобі було добре і] щоб продовжилися дні твої на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі» (Вих. 20:12) – промовляє до нас одна з десяти Заповідей Божих, якою

ПОСЛАННЯ МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄЇ УКРАЇНИ ЕПІФАНІЯ З НАГОДИ 1033-ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ РУСИ- УКРАЇНИ

в Декалозі Господніх повелінь відкривається перелік справ любові до ближнього.

Заповідане Богом шанування стосується не лише безпосередньо наших батьків, але також і всіх поколінь нашого роду, без яких було би неможливим нам з'явитися на світ. На жаль у теперішній час стрімкого поширення гордині та егоїзму люди захоплюються величчю власної гідності настільки, що забувають про джерело, від якого походить ця гідність людини. Багато хто не цінує належно не лише прабатьків та рід свій, але навіть від родини власної, від батька і матері, подумки відсторонюються так, ніби кожен сам собі дав життя, ніби самі собою люди існують і лише заради самих себе. А забуваючи про своє походження земне – тим більше забувають про те, що життя роду людському дарував Творець. Він не лише сотворив перших людей, Адама і Єву, але таємничо благословляє кожне нове життя. Через батьків Бог кожній новій людині подає дар буття, оселяє її на землі, щоби через це тимчасове життя кожен з нас увійшов у життя вічне. І тому Господь закликає нас до нового народження – від води і Духа, щоби ми, народившись за плоттю для тимчасового, скористалися можливістю народитися духовно для блаженного життя вічного.

Хрещення як Таїнство для кожного з нас особисто є цим другим народженням. Через це Таїнство, завдяки вірі, ми стаємо не лише дітьми власних батьків, але і дітьми Божими, для нас відкривається не лише те тимчасове, що можуть дати батьки, але вічність, яку може дати лише Бог-Творець. «Всі ви – сини Божі через віру в Христа Ісуса; усі ви, що в Христа хрестилися, у Христа одяглися» (Гал. 3:26-27) – нагадує нам апостол Павло у Посланні до Галатів.

І якщо особисте хрещення кожного з нас має таке велике і спасительне значення, то не менше значення

має хрещення цілого народу, коли не одна людина, не одна родина чи навіть поселення, але весь народ відроджується для вічності. Саме така подія сталася для українського народу 1033 роки тому – наш народ завдяки вірі провідників його, таких як свята княгиня Ольга та онук її рівноапостольний князь Володимир, від темряви прийшов до світла, від ідолської омани – на вернувся до істинного Бога, від ворожнечі гріховного розділення – прийшов до єднання у Церкві Христовій. З Києва по всій Русі розійшлося світло проповіді Євангелія. Від Церкви Київської народилися і місцеві Церкви у сусідніх з нами народів на півночі та сході. І держава князя Київська, Русь-Україна, через Хрещення утвердилася, отримала ніби нове народження. Бо в основі її було покладено вже не тільки загальні людські пізнання, але істини Євангелія, заповіді любові до Бога і до ближнього.

Саме завдяки цьому в порівняно короткому часі князя Київська держава в правління рівноапостольного Володимира Великого і сина його благовірного Ярослава Мудрого зміцнилася і зросла. Бо збагатилася вона духовно, відкрила для себе Закон Божий, з яким стала звіряти та на основі якого встановлювати закони людські. Через Хрещення народ наш долучився до сім'ї християнських народів Європи, пізнав скарби науки та книжного вчення, архітектури та мистецтва.

Тому коли ми святкуємо чергову річницю Хрещення Руси-України, то маємо не лише згадати про сам факт історії, але нагадати собі про значення того, що відбулося і до чого це закликає нас тепер. Як тоді князь Володимир і весь народ стояли на роздоріжжі між минулим і майбутнім, так і тепер український народ стоїть на роздоріжжі між минулими часами рабства і новими можливостями, принесеними свободою та вибореною державною незалежністю.

1033 роки вшановуємо нині від часу Хрещення Руси, часу оновлення і духовного народження давньої української держави. І 30 років будемо святкувати від часу відновлення нашої Незалежності, народження сучасної України. Відтак урок минулого, який маємо прийняти для сучасності, полягає в тому, що успіх праці людини, народу та держави буває справжнім, міцним і плідним лише тоді, коли в основу кладеться не тимчасове, а вічне, не плотське, а духовне, не лише людське, але Божественне.

Якщо ми розбудуємо Україну, беручи за зразок істину Господнього закону, справді відчуваючи відповідальність

перед Богом, як про це сказано в перших словах української Конституції, якщо кожен до оточуючих, до родини та до всього українського народу буде ставитися за заповіддю «Полуби ближнього твого, як самого себе» (Мк. 12:31) – тоді держава наша матиме успіх. А якщо розбрат і ворожнеча, заздрість та егоїзм, сластолюбство і пристрасті, дух наживи, а не жертвності, будуть панувати серед нас – тоді не буде мати успіху справа реформ і державного будівництва. Бо тоді не на камені істини, Божого незмінного закону, будуватиметься дім наш, а на піску людських мудрувань і мінливих прагнень та настроїв.

Якщо поглянемо в нашу спільну історію, то побачимо безліч доказів справедливості такого твердження – і в минулому, і в сучасності. Лише єднаючись, виявляючи жертвну любов до України та до рідного народу, надихаючись істинною вірою, ми досягали успіху. А коли відступали від істини предки наші, коли оmanoю захоплювалися, користолюбством і владолюбством – то зазнавали поразки. Саме так занепадала князя Київська держава, так прийшла Руїна до козацької Гетьманщини, так зазнала поразки Українська революція початку ХХ століття. Тож нині ми маємо винести добрі уроки з минулого і не повторювати його помилок, не на піску, а на камені розбудовувати Україну – як розбудовував державу нашу князь Володимир.

Сердечно вітаючи всіх вас, владыки, отці, брати і сестри та всі співвітчизники, з днем Хрещення Руси-України, закликаю всі повноту Православної Церкви України надалі ревно трудитися в утвердженні української державності на євангельських засадах, на основі вічних цінностей Божого закону. І якщо будемо в цьому дусі працювати, жертвно дбаючи про нашу Матір-Україну, то досягнемо успіху, переможемо у неоголошеній, але реальній війні з агресором, подолаємо виклики пандемії, розбудуємо таку державу, про яку мріяли і за яку в боротьбі віддавали життя покоління наших предків. Нехай Господь Бог благословить нашу працю, а Покров Божої Матері та молитви хрещеного батька українського народу рівноапостольного князя Київського і всієї Руси Володимира та всіх святих землі Української будуть нам на допомогу.

БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ, НАМ УКРАЇНУ
ХРАНИ! АМІНЬ.

ЕПІФАНІЙ,
Митрополит Київський і всієї України
28 липня 2021 р., м. Київ

СЛОВО БЛАЖЕННІЙШОГО МИТРОПОЛИТА ЕПІФАНІЯ В ДЕНЬ ВІДЗНАЧЕННЯ 1033-Ї РІЧНИЦІ ХРЕЩЕННЯ РУСИ-УКРАЇНИ

Ваше Високопреосвященство дорогий владыко Еммануїл, митрополит Халкидонський, представник Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія; Ваше Преосвященство дорогий владыко Феодоре, єпископ Вавилону Єгипетського, представник Блаженнішого Папи і Патріарха Олександрійського і всієї Африки Феодора;

Ваше Високопреосвященство дорогий владыко Хризостом, митрополит Кирінейський, представник Блаженнішого Архієпископа Нової Юстиніани і всього Кіпру Хризостома; Дорогі владыки, отці, брати і сестри!

Сердечно вітаю всіх вас з днем пам'яті святого рівноапостольного князя Київського Володимира та 1033-ліття Хрещення княжої Київської держави, Руси-України!

Сьогодні великою радістю наповнюються наше серця, бо ми маємо можливість у молитві, єдиними устами і єдиним серцем, зібрані з різних куточків України, спільно з представниками найдавніших Церков навколо Престолу Господнього, єднаючись у Святій Євхаристії, прославити Людинолюбного Бога, у Святій Тройці Єдиного, за всі благодіяння, нашому народу від віку й донині явлені.

Бо завжди і найперше ми повинні дякувати Господу за все: і за добро, яке отримуємо, і за допущені випробування, які з допомогою Божою долаємо, утверджуючись в істині. Тому в цей урочистий день наша найперша мета, заради якої ми зібралися – піднести подяку Творцеві та прославити хрещеного батька українського народу святого Володимира. Але прославлення це має полягати не лише у богослужінні та молитвах, у спогадах про минуле – воно має втілюватися у справах сьогодення. І такою нашою спільною справою є утвердження Помісної Української Православної Церкви, її єдності. В хвилях Дніпровських, як в новому Йордані, вона оновилася. Від проповіді апостола Андрія Первозванного вона народилася, кров'ю мучеників, працею подвижників, молитвами святих – утвердилася. А в наш час досягла того, про що мріяли покоління православних українців – отримала Томос і стала рівноправною автокефальною Сестрою в Диптиху Помісних Церков. Тож отримавши від попередніх поколінь ці дари і духовні здобутки – нам належить примножити їх і передати наступникам.

Як душа і тіло пов'язані в людині, так пов'язані Церква Українська Православна і Українська незалежна самостійна соборна держава. Тому дбаючи про душу нашого народу – Церкву, маємо дбати і про тіло – Незалежну Україну. Маємо щиро і віддано для неї трудитися, боронити її від агресії, дбати про розбудову її на засадах істини та справедливості, в усьому виявляти заповідану Богом любов до ближніх.

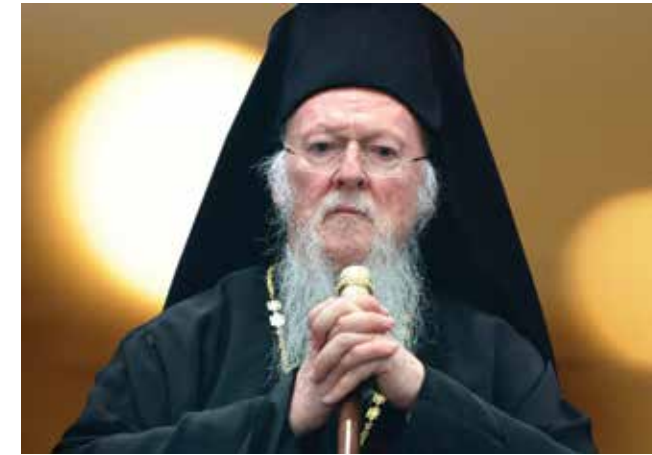
Ми багато чого з Божою допомогою досягли, але багато нам ще належить зробити. Маємо Помісну Церкву – але належить нам досягнути повноти її єдності. Бо на жаль є ті серед православних в Україні, які ще не пізнали повноти істини, не додержуються канонічного порядку, самі себе віддаляють від церковного спілкування, не бажаючи послухати того, що визначене Томосом Вселенського Патріарха. Вчора ви бачили, як очільники їхні зібрали їх нібито для святкування і молитви, але зібрання це використали, щоби плекати ворожнечу, зокрема і проти Вселенського Патріарха – Першого серед Предстоятелів Православних Церков. Але ми віримо, що з Божою допомогою і ці наші брати та сестри пізнають істину, і істина визволить їх від кайданів московської омани.

З радістю ми відзначили, як багато послідовників Московського патріархату, священники і миряни, вчора заходили до цього Михайлівського собору, ставили свічки, молилися. Наші двері церковні та наші серця відриті для всіх, і ми впевнені, що як досягли автокефалії Церкви Української, так досягнемо і повноти її єднання навколо Престолу Київського.

Також нам належить надалі трудитися для утвердження Української держави, щоби ми всі досягли перемоги і справедливого миру, досягли визволення українців Донбасу та Криму з окупації та полону. Щоби разом ми побудували справді демократичну, європейську, духовно і матеріально розвинену Україну.

Дорогі владика Еммануїл, Феодор і Хризостом! Ми сердечно дякуємо вам за те, що від імені давніх Святих Церков – нашої Матері Великої Христової Церкви Константинопольської, другого за честю Патріархату Олександрійського та апостольської Церкви Кіпру ви прибули розділити з нами радість свята. Дякуємо за всі ті теплі слова вітань, які ви оголосили нам від своїх Предстоятелів. Передайте їм від усіх нас свідчення братньої любові та побажання всіх благ від Бога, міцного здоров'я і многих літ служіння! Хоча через обмеження пандемії до нас не змогли прибути представники Церкви Греції, але від Блаженнішого Архієпископа Афіньського Ієроніма ми отримали теплі вітання з нагоди свята, які передаємо всім вам.

Сподіваємося, що у Богом благословенний час ми особисто вітатимемо в цьому храмі Предстоятелів Помісних Церков. З великою радістю ми чекаємо на перший такий візит, на приїзд Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія, який відбудеться вже наступного місяця, в дні святкування 30-ліття відновлення Незалежності України. Дорогі брати і сестри! Завершивши Божественну літургію, продовжимо наше свято подячною молитвою біля пам'ятника рівноапостольному князю Володимирі. І нехай молитви його і всіх святих землі Української будуть угодні перед Богом, Який нехай благословить Україну нашу всіма благами! Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни! Слава Ісусу Христу.

Блаженніший Митрополите Київський та всієї України у Христі Богові вельми любий та бажаний брате та співслужителю Смиріння нашого, владико Епіфаніє, Ваше шановне Блаженство по-братськи у Господі обіймаємо та радісно вітаємо.

Голос Константинопольської Церкви-Матері відомий на благословенні терені Києва та на всій території України, оскільки цей голос – результат поєднання подиху та зішестя Пресвятого Духа під час хрещення та навернення у християнство блаженних предків Ваших нашими незабутніми Попередниками та Отцями, тому й відчуваю, що це мій непорушний обов'язок звернутися до Вас цього історичного, благословенного дня. Цьогорічне відзначення річниці Хрещення Русі, однак, і для вас, і для нас сповнене передчуттям особистого спілкування та зустрічі, але й реальної єдності у Христі через Чашу Життя, оскільки ми плануємо візит у відповідь на щире як церковне, так і державне запрошення до Києва та до вашої резиденції, щоби побачити у безпосередній близькості, як побожний православний український народ благословляється та освячується, долучаючись до Тіла Господнього, без розділень та болючих станів нещодавнього минулого.

У зв'язку з цим, напередодні оголошеного священному кліру та християнській повноті України нашого візиту у серпні, до якого вже лишилося недовго, я звертаюся з посланням любові та єдності до всіх, оскільки чи вони знають про це, чи не знають, чи хочуть того, чи ні, – усі віруючі у Христа в Україні є плодом багатоплідного виноградника Константинопольської Церкви-Матері. Багато хто можливо неправильно тлумачать цей життєво необхідний та глибокий духовний зв'язок як начебто намір з нашого боку контролювати та маніпулювати внутрішнім життям Церкви України. Зовсім ні! Ми уділили частину від багатостраждального Тіла Церкви-Матері, щоби надати можливість народженим з її лона 1033 роки тому дітям зріло та відповідально, розсудливо, обачливо вирішувати питання щоденного церковного життя відповідно до

ВІТАННЯ ВСЕЛЕНЬСЬКОГО ПАТРІАРХА ВАРФОЛОМІЯ З 1033-Ю РІЧНИЦЕЮ ХРЕЩЕННЯ РУСИ-УКРАЇНИ

своїх традицій, звичаїв та звичок, своєю мовою у межах державних кордонів України.

Така адміністративна незалежність жодним чином не означає, що ми не переймаємося чи відмовляємося від важкої духовної відповідальності, яку взяли на себе, коли принесли віру та просвітлення Вашим предкам. Ми відчуваємо цей міцний духовний зв'язок і ми зацікавлені великою мірою у поступі з Божою ласкою усіх наших дітей по всьому всесвіту. Любов Церкви-Матері до своїх дітей по всіх усюдах є жертвовною та виснажливою, але ніколи – удаваною, показною. Ми дарували вам істинну внутрішню церковну самостійність у вигляді Автокефалії і це не просто назва, оскільки ми бачили сльози багатьох героїв та святих побожного українського народу, які вздовж течій Дніпра діставалися до нас у прагненні здобути Помісну Церкву, позбавлену зовнішнього втручання, яке потроху-потроху змінювало мову та традиції, звісно і після створення нової незалежної та суверенної української держави.

Блаженніший брате, ми приходимо з великою любов'ю в нашому серці до всієї України без виключень. Істинна Мати ніколи не послаблює своєї любові, оскільки ніхто і ніщо не в змозі перешкодити Матері любити та жертвувати собою, незалежно від того чи люблять її діти її, чи ні. Якщо вони замість того, щоби веселитися та тішитися, засмутилися через те, що їхні брати, які були мертвими, ожили, що були вони пропалими і знайшлися (Лука, 15:32), то це ніяким чином не відлякує Церкву від того, щоби продовжувати зцілення подекуди гіркими ліками, але завжди керуючись не світськими критеріями та пануванням одного народу над іншим, але заради панування з Божою Волею втіленої Мудрості, Любові та Миру на землі.

З цими думками вітаємо Ваше вельми бажане Блаженство, любих святих братів ієрархів та усіх, хто увійшов у двері Церкви і хто поза її дверима, та у надії на особисту зустріч та спілкування з Вами у безпосередній близькості міцно цілуємо через нашого посланця до Вас Високопреосвященного Митрополита Халкидонського владика Емануїла, відрядженого спеціально для того, щоби взяти участь разом з вами у святкуваннях, та підносимо молитви про щедрі Милість триєдиного Бога, уславлюваного отцями нашими, до всієї України та її благородного народу.

26 липня 2021 року
Вашого Поважного Блаженства Любий у Христі брат
Варфоломій Константинопольський

Блаженніший Митрополите Київський,
шановний Предстоятелю Автокефальної
Православної Церкви України владико Епіфаніє.

Для мого Смирнення особлива честь бути присутнім сьогодні серед вас та духовне захоплення брати участь у Священній спільній службі вшанування славного Святого Рівноапостольного Князя Володимира та з нагоди тисяча тридцять третьої (1033) річниці Хрещення Русі, яке розпочалося звідси, з історичної столиці України, величного Києва. Я беру участь разом із поважними посланцями Шанованого Вселенського Престолу та Святійшої Церкви Кіпру, як представник другого за значимістю престолу Патріархату та нашого Предстоятеля, Його Блаженства Папи та Патріарха Олександрійського і всієї Африки владика Феодора II. Поза сумнівом для бігу християнської історії має надзвичайне значення факт переходу Князя Володимира від язичництва та паганізму до Християнської Істини та його Хрещення у Херсонесі Таврійському дев'ятсот вісімдесят восьмого (988) року, і спільне хрещення його підданих у озерах та річках країни з початком, покладеним у річці, прилеглий до Дніпра. Існує багато різноманітних версій щодо причин та способу зміни віри Святим Володимиром, якого ми сьогодні вшануємо, і це беззаперечно становить особливий інтерес для дослідників історії. Але для нас найголовніше, про що ми маємо говорити щодо Князя Володимира, це Його відродження та преображення, Його перехід від життя у гріху, несправедливості, ворожості, тлінності і смерті до життя у святості, справедливості, мирі та безсмерті. Він не обмежив

ПРИВІТАННЯ ВІД ІМЕНІ ПАПИ І ПАТРІАРХА ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО І ВСІЄЇ АФРИКИ ФЕОДОРА

егоїстично відродження лише собою, але поширив його, похрестивши свій народ, передавши Світло Христа та у такий спосіб надавши тисячам людей можливість возз'єднатися з Богом, щоб вони надалі змогли у боротьбі за єдність віри здобути святість, зодягтися у нетлінність і, ставши новими людьми, отримати вічне життя у Царстві небеснім.

У межах єдності віри, Хрещення Русі, окрім іншого, знаменує і розвиток відносин з Візантією, які були закріплені шлюбом Святого Володимира з Анною Багрянородною, сестрою імператора Василя II. Цими слідами благословенної єдності слідує і Наш посталий першим Патріархат Олександрійський та всієї Африки під свідомим очільництвом Блаженнішого Протоієрарха та Отця нашого кір кір Феодора, який два роки тому оголосив про визнання наданої Вселенським Патріархатом та Всесвятійшим Вселенським Патріархом кір кір Варфоломієм автокефалії Православної Церкви України.

З таким духом, у єдності в Святому Дусі, що «всі одно» як вчить Слово Боже, і з повагою та любов'ю до ближніх передаємо вітання та цілунок у Господі від Папи та Патріарха нашого Вам особисто, Ваше Блаженство, Вашим шанованим ієрархам, Священному кліру, чернечій братії та християнській повноті Автокефальної Православної Церкви України. Патріарх Феодор бажає та молиться, щоб Бог через почесні дари славного Святого Рівноапостольного Князя Володимира та славетного Святого Апостола та Євангеліста Марка подарував Вам багато років, здоров'я фізичного та душевного та сили для звершення Ваших обов'язків Первоієрарха, які накладають велику відповідальність. Любому українському народові – добробуту, прогресу, радості та миру від творця світу Господа Ісуса Христа, Спасителя нашого.

На завершення ще раз разом із моїм супутником архімандритом Георгієм, висловлюю щирю подяку Вашому Блаженству за щирю гостинність та прийом у вашій Священній Резиденції, та глибоку шану нашу до Вашої поважної особи, у якій Церква вбачає запоруку панування миру, згоди та єдності поміж Божого народу. Амінь.

Ваше Блаженство,
Митрополит Київський
і всієї України, Епіфаній!

Ми висловлюємо свою велику радість та подяку за те, що надали нам можливість взяти участь у святкуваннях Церкви України через нашого представника, Його Преосвященство, Митрополита Киренського Хризостома, з нагоди 1033-ї річниці Християнізації Русі за святого рівноапостольного князя Володимира.

Безперечно, великі події історії народів постають у їхній пам'яті як маяки, що випромінюють світло, яке надихає людей, дає приклади та дозволяє їм черпати духовні сили, щоб витримувати нинішні негаразди та майбутні виклики. Діяльність святого рівноапостольного князя Володимира, безсумнівно, була найрішучішою на історичному шляху людей Вашої Церкви, бо через неї відкрився шлях, що веде до спасіння.

Безумовно, часи скорбот і випробувань у Церкві Христовій багаторазові і часто напружені. Наш

ВІТАННЯ АРХІЄПІСКОПА НОВОЇ ЮСТИНІАНИ І ВСЬОГО КІПРУ ХРИЗОСТОМА

Господь, Сам, перед Своєю хресною жертвою заявив: «... у світі ви маєте скорботу, але будьте мужніми; Я переміг світ» (Ін. 16:33). Зрештою, саме для цього Христос прийшов у світ, а саме для того, щоб підняти занепаłego від скорботи до радості воскресіння та вічності, навіть якщо цей шлях проходить через багато напастей. Правдиве послання Нового Завіту заявляє нам про це: «ми повинні через велику скорботу увійти в Царство Боже» (Діян. 14:22). Тому ми закликаємо вас, брати, «твердо тримайтеся віри» (Діян. 14:22), «непохитно дивлячись на Ісуса, провідника та сповнювача віри ... щоб ви не втомились і не знемагали» (Євр. 12: 2- 3), до благословенного часу припинення смуту, коли ми будемо прославляти нашого істинного, живого, Триєдиного і поклоніння достойного Бога «одними устами і єдиним серцем».

Від щирого серця бажаємо всім вірним, які становлять повноту Церкви України, які через своє хрещення зберігають спадщину Божественної благодаті, зберігати Христа, що мешкає у ваших серцях.

Тобі, Ваше Блаженство, ми щиро бажаємо, щоб у Вас було багато років, плідних у Господі.

Священне архієпископство Кіпру
27 липня 2021 року

Вашого найшановнішого Блаженства
Улюблений брат у Христі
+ Хризостом
Архієпископ Нової Юстиніани
та всього Кіпру

Зміст та вагомість цієї події можемо порівняти із значенням для кожного з нас особисто прийняття Таїнства Хрещення. Навіть як для кожної людини, яка приймає його, воно стає другим народженням, так і для всього нашого народу Хрещення, звершене за повелінням та особистим прикладом благовірного князя Володимира, відкрило двері до пізнання Істини та до життя згідно із Законом Божим, до зростання у чеснотах та до побудови держави своєї на засадах правди і любові до ближніх.

МИТРОПОЛИТ ЕПІРАНИЙ

АРХІМАНДРИТ ЛАВРЕНТІЙ (ЖИВЧИК),
насельник Михайлівського
Золотоверхого монастиря

Життя ченця для пересічної людини уявляється, переважно, чимось незбагненим. Більшість людей вважають шлях чернецого подвигу непосильним для себе. Та й як можна змиритися із відмовою від багатьох життєвих зручностей, якщо ми від них стаємо залежними? Але чернецтво передбачає передусім чітке встановлення пріоритетів у житті: Бог – на першому місці, все інше – другорядне. Ось до такого ідеалу прагне той, хто дав обітницю зречення суєтного світу, постійного перебування у виконанні заповідей Божих. Але, скажете ви, хіба інакше повинен думати будь-який християнин? Невже вести життя угодне Богові потрібно лише для монахів? Звичайно, ні. Оскільки Господь бажає усім нам спасіння і жертва Христова звершена для всього людського роду, то й благочестиве життя має бути незнищеним скарбом у кожного з нас. А отже, не тільки ченці, а й усі без винятку християни мають потребу дотримуватися приписів церковного життя. Різниця, фактично лише в тому, що чернець має додаткове завдання – не лише самому бути добрим християнином, але й стати прикладом благочестя для інших.

Сучасне чернецтво через віки продовжує традицію в душі життя перших подвижників, не зважаючи на те, що, можливо, не завжди бачимо такі ж приклади

СВЯТА ГОРА

подвигів та благодатних дарів, про які читаємо в патериках. Відомий вислів стверджує, що сучасні ченці спасатимуться терпінням спокус більше, аніж їх попередники терпіли в свій час. Інколи важко досягнути, як подвижники тривалий час молилися, не споживаючи ні їжі, ні води, переносючи холод і спеку. Сучасні монахи прямують тим же шляхом, долаючи з Божою поміччю величезну кількість спокус, які влаштовує супроти подвижників благочестя ворог роду людського.

Церква подає нам приклади такого надзвичайного терпіння, молитовності, стриманості, оспівуючи в богослужіннях зразки високих чеснот у житті святих. Багато днів церковного року присвячені вшануванню пам'яті благочестивих ченців. Зокрема, у другу неділю після П'ятидесятниці (цього року – 4 липня) звучить молитва. Звернена до усіх тих, хто подвизалися на Святій горі Афон.

Це місце особливе і надзвичайно важливе для всього православного світу. Наприкінці першого тисячоліття християнської ери Афон, що знаходиться, фактично, на межі слов'янського та грецького світу, сповнився видатними подвижниками благочестя. За Промислом Божим чернече життя на Афоні особливо процвіло саме тоді, коли нововерненим слов'янським народам потрібно було просвітлення високими зразками чернечих трудів і молитви. Свята Гора стала на той час притулком чернецтва не лише для греків, але й для слов'ян. Досить лише нагадати, що наш преподобний Антоній Печерський саме з афонським чернецтвом пов'язав початок свого подвигу. Відомий

християнський мислитель, також наш земляк Григорій Сковорода подвизався на Афоні. Та й зараз в окремих чернечих обителях Афону серед братії буває досить багато людей слов'янського походження.

В передмові до Афонського патерика (Життєпис святих, що на Святій Горі Афонській просяяли), котрий був написаний в монастирі Россікон на Афоні у 1896 році, показана важлива роль Афону і афонських святих для всього православ'я: «Весь християнський світ знає, що свята Афонська гора перебуває під особливим покровительством Пресвятої Владичиці Діви Богородиці і що це місце визнане Її обранням, як обрання Її євангельського слова. Існує навіть ікона Божої Матері, що має назву Економісса або Ігуменя Святої Гори, на якій Богородиця зображена в ігуменській мантиї та з посохом ігумена.

Цю істину завжди визнавали православні, але її визнають не тільки православні, але й іновірці, і навіть, невіруючі. І величезна кількість прикладів доводили і доводять Богоматеринську любов та лагідний промисел про тих, хто присвятив себе

трудам подвижницького життя на Афоні. Усі також знають, що з Її владичної волі це місце залишається і залишиться надалі, як стверджують місцеві перекази, винятковим жеребом чоловічого чернецтва. З давніх-давен Афон за законами земних царів, які правили у православній Греції, приречений винятково для перебування у ньому самітників. Навіть після розгрому Сходу нечестивими синами Агарі, Святу Гору їх грізні повелителі залишили в її початкових правах. З того часу і донині вона залишається власністю чернецтва і є своєрідним чернечим світом, з його особливим законодавством стосовно морального і зовнішнього життя... Таким чином, Свята Гора, залишаючись предметом материнської турботи Приснодіві, як Її спадок, і за людським законами – спадщиною чернецтва, була в усі часи оплотом, пристановищем і світочем Православ'я, вертоградом, розсадником, осердям православного чернецтва, училищем подвижництва».

Славний афонський подвижник і вчений Никодим наприкінці виданого ним Номоканону (Книги правил) робить кілька приміток, що стосуються історії

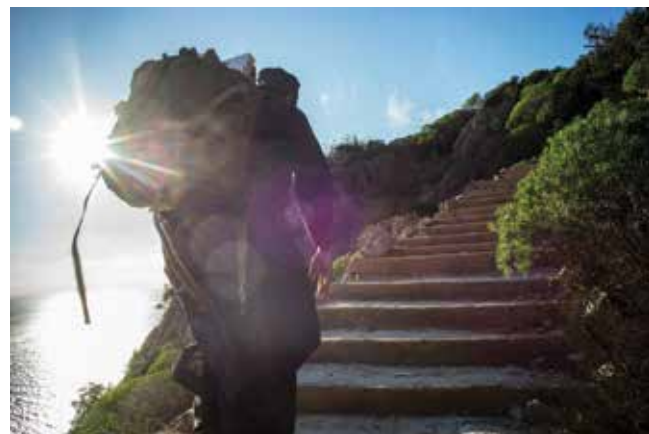

Афону. За його міркуваннями можна встановити, що до нашого часу уже понад 16 століть Афон продовжує бути місцем, присвяченим винятково славослів'ю Бога і слугує училищем благочестя і чеснот з того часу, коли християнська віра стала панівною. На противагу цьому твердженню інший святогорець Феодорит у своїх записах про Афон, які були укладені в 20-х роках XIX ст., на основі життя преподобного Євфимія, котрий жив у IX ст., до дев'ятого століття бачить на Святій Горі цілковиту пустелю, тобто скорочує історію афонського чернецтва до 12 віків. В збірці житій мучеників, що має назву «Новий Лимонарій», укладеній святим Макарієм (Нотарасом), містяться життя преподобних Варнави, Софронія і Христофора. Перші два святих, котрі померли на початку V ст., відвідуючи різні святі місця, були і на Афоні, бачили відомий Ватопедський монастир та інші обителі, тобто ще до життя преподобного Євфимія, від якого багато дослідників виводять історію афонського подвижництва, на Святій Горі уже подвизалися любителі чеснот. Відомий православний богослов та історик єпископ Порфирій (Успенський) у 1877 р. почав видання «Історії Афону», але за свого життя довів її тільки до XIII ст., подальше видання найцікавішої історії, власне «чернечого Афону» було здійснене його послідовниками майже через 20 років після смерті дослідника.

Власне, не тільки сама історія, але й навіть описи житій афонських подвижників і до сьогодні потребують особливої уваги та вивчення. Навіть у безцінних для Православної Церкви Четьях-

Мінеях святих Димитрія (Туптала), митрополита Ростовського, описані життєві подвиги лише трьох афонських святих: преподобних Афанасія і Петра Афонських та святих Григорія Палами, архієпископа Фессалонікійського. Дивними для розуміння є ці чудесні життя. Так, преподобний Афанасій Афонський прийняв постриг в Кімінському монастирі в Малій Азії, але заради своїх подвигів отримав благословення ігумена обителі відійти для ведення строгого чернечого життя на гору Афон. Тут через деякий час він сам заснував монастир, що славився своїм строгим уставом. За своє святе життя преподобний Афанасій отримав від Господа дар прозорливості і чудотворень: знаменням хреста він зцілював хворих та виганяв нечистих духів. Помер він, коли піднявся на покрівлю храму, щоб оглянути

будівництво. Раптово дах обвалився і преподобний загинув під його уламками. Тіло святого пролежало три дні непохованим, але анітрохи не змінилося, не потемніло і не набрякло.

Преподобний Петро Афонський дивним чином прийшов до подвигу на Афоні. Заступництвом святих Миколая Чудотворця преподобного було звільнено із в'язниці. Тоді ж святий оголосив, що майбутній подвижник прийме постриг при гробниці святого апостола Петра в Римі. І справді, коли преподобний Петро прибув у Рим, то під час богослужіння сам папа голосно сказав: «Петре, що прийшов із грецької землі, котрого святий Миколай визволив із в'язниці в Самарі, прийди до мене!» Петро приступив до римського першосвятителя, а той звершив над ним постриг в ченці. Через деякий час, коли папа наставив Петра у християнському благочесті та з благословенням відпустив, преподобний потрапив на Афон також у надзвичайний спосіб: корабель, на якому він плів, невидимою силою зупинився навпроти гори

Афон і Петро вирішив, що це є знак Божий, що саме тут йому належить провадити своє життя. Преподобний прожив у печері на Афоні 53 роки не бачачи нікого з людей, проводячи час у постійній молитві. Випадково його знайшов мисливець, якому святий Петро розповів історію свого життя. Віримо, що подібних прикладів афонського подвижництва набагато більше, ніж ми про них знаємо.

Служба всім святим афонським, яка звершується у другу після свята П'ятидесятниці неділю, складена блаженної пам'яті Никодимом Святогорцем і видана у друкованому вигляді вперше у 1847 р. Слов'янською мовою богослужіння було перекладене та надруковане у 1862 р. в Константинополі.

Афон завжди вабив тих, хто бажав знати про подвиги ченців, але найперше тих, хто сам бажає подвизатися в молитві. А тому для нас так важливо розуміти значення цього святого місця для всього Православ'я, повчаючись із життя його насельників терпіння, смирення і щирої любові до Бога.

ПРОТОІЄРЕЙ ВІТАЛІЙ КЛОС

Доктор церковно-історичних наук, професор

Вже стало доброю традицією щорічно в день пам'яті рівноапостольного князя Володимира святкувати День хрещення Руси-України всією повнотою Української Православної Церкви, який завершується хресною ходою від кафедрального Михайлівського Золотоверхого собору та молебнем біля пам'ятника блаженному князю на берегах Дніпра.

Справді Хрещення Руси-України має велике значення не тільки для українського народу, але і для всієї християнської Європи, з якою Київська держава жила вже тоді в тісному спілкуванні. Рівноапостольний князь Володимир став для нас подібним до рівноапостольного Константина Великого. Велич його праці належно оцінили вже його сучасники [5, с. 38]. Прекрасним джерелом з означеного питання є похвальні слова просвітителю Русі: перше із них належить відомому русичу митрополиту Київському святителю Іларіону, друге – преподобному Якову Мниху, який також звеличує велику справу святого Володимира [12, с. 14 – 27].

Митрополит Київський святитель Іларіон у своєму творі зокрема наголошує: «Хвалить же похвальними голосами Римська земля Петра і Павла, від яких увірували в Ісуса Христа, Сина Божого; Азія і Ефес

ДО ПИТАННЯ ХРЕЩЕННЯ РУСИ-УКРАЇНИ РІВНОАПОСТОЛЬНИМ КНЯЗЕМ ВОЛОДИМИРОМ ВЕЛИКИМ

і Патмос – Іоана Богослова, Індія – Фому; Єгипет – Марка. Всі землі і міста, і люди шанують і прославляють свого вчителя, що навчив їх православної віри. Похвалімо ж і ми, по силі нашій, учителя нашого і наставника, що сотворив великі і дивні діла, великого кагана землі нашої – Володимира...» [21, с. 134, 135].

Маємо також пам'ятати про те, що проповідь християнства на наших землях відбувалася набагато раніше від дати офіційного хрещення Руси-України (988 р.). Як відомо, перші зерна Євангельської науки в нас були засіяні ще в часи святого апостола Андрія Першозваного. Митрополит Сильвестр Косів у «Патериконі» хрестителями Русі називає апостола Андрія, рівноапостольних братів Кирила і Мефодія, князя Оскольда, рівноапостольну княгиню Ольгу. Вони звершували благовісницьку місію ще до офіційного хрещення при св. рівноапостольному князі Володимирі Великому [10; 15, с. 25 – 27; 23, с. 131 – 138]. Про наші землі та людей (скіфів і сарматів) як про тих, що прийняли Христа, знаходимо свідчення у Священному Писанні, а саме у книзі Діянь та посланнях апостолів. Повідомляють нам про це у своїх творах також Тертуліан (близько 160 – 220 рр.), св. Афанасій Олександрійський (близько 300 – 373 рр.), св. Епіфаній, єпископ Констанцький (близько 314 – 367 рр.), святитель Іоан Золотоустий (близько 347 – 407 рр.), Євсевій Ієронім (330 – 420 рр.), блж. Феодорит Кирський (390 – 457 рр.). У кінці III – IV століттях нам відомо вже про декілька єпархій, що проіснували тут досить довго. Зокрема єпархії Скіфська, Херсонська, Готська, які знаходилися під владою Константинопольського Патріарха [4, с. 13 – 17]. На жаль, з того часу залишилося дуже мало пам'яток, а ті які залишилися дійшли до нас у різних списках, як копії автентичних творів.

Найбільш відомими та поширеними можна вважати

«Повість минулих літ» та «Слово про Закон і Благодать» святителя Іларіона. Ще одним твором панегіричного характеру є «Пам'ять і похвала князю руському Володимирі, як хрестився Володимир і дітей своїх хрестив, і всю землю руську від краю і до краю, і як хрестилася бабуня Володимира Ольга, до Володимира» написана ченцем Яковом. Пишучи свою працю раніше за преподобного Нестора Літописця, він висвітлює багато важливих моментів того часу [20, 129 – 135]. За деякими підрахунками, всього нараховується 115 списків житій рівноапостольного князя Володимира у 6 редакціях XV – XVI ст. [25, с. 70].

Ставши єдиним князем Руси-України, Володимир розширив межі своєї держави від Балтійського моря на півночі до ріки Буг на півдні. Багато нечестивих справ було здійснено князем у язичницькій омані. Малоєфективним для об'єднання старань князя виявився і пантеон язичницьких богів, побудований на Київських горах [12, с. 14 – 27]. Суперечливі свідчення джерел спричинилися до дискусії щодо часу та місця хрещення рівноапостольного князя. Про час і обставини особистого навернення князя Володимира, хрещення ним киян, встановлення Київської ієрархії – ми маємо, за висловом М. Грушевського, «тільки загальні, сумарні згадки» або непевні, до того ж суперечливі, дані, що не сприяє розв'язанню згаданих питань [8, с. 495 – 529].

Ях'я Антіохійський та сучасник св. Володимира німецький хроніст Тітмар Мерзбургський свідчать на користь літописної версії хрещення князя в Корсуні, коли говорить, що св. Володимир прийняв святу християнську віру за наполяганням грецької царівни [24, с. 162]. Думка про хрещення без попередньої підготовки (тобто оголошення) Володимира була вперше висловлена І. Малишевським і пізніше повторена багатьма вченими [17, с. 50, 51]. У новітній літературі ця думка аргументована Ж.-П. Аріньйоном [2, с. 29 – 41] і відомим знавцем візантійської літургії М. Арранцем [3, 69 – 100], які довели, що хрещення Володимира в два етапи цілком узгоджується з канонам грецького Евхологія і візантійськими літургічними текстами. Про це говорить і відомий дослідник мистецької спадщини Софійського собору професор Н. Нікітенко, яка, аналізуючи твердження багатьох дослідників, говорить про те, що оголошення як попереднє хрещення Володимира відбулося під час перебування візантійської місії в Києві, а прийняття таїнства – після взяття князем Корсуня [18].

Хрещення князя Володимира. Мініатюра XV століття з Радзивилівського літопису.

Чим же концепція «Слова» та «Пам'яті і похвали» відрізняється від літописної і про які ще тексти в цьому контексті може йти мова? Суперечливі, перш за все, уявлення про характер літописного правителя-варвара, який не мав ніякої моральної підготовки до прийняття християнства, або ж його характер і духовний настрій природним шляхом привели його до хрещення, як вважають святитель Іларіон та чернець Яків. Досить цінним свідченням Якова, на що в свій час звернув увагу протоієрей Євгеній Голубінський, є відомості про християнське виховання князя Володимира [6, с. 43 – 56].

«Повість минулих літ» та «Житіє князя Володимира», які були написані значно пізніше, приписують навернення князя Володимира виключно проповіді

На руських гривнях був зображений князь Володимир з надписом "Володимир на престолі".

грека-філософа. При цьому в цих пам'ятках досить детально подано його попереднє грішне життя до 986 року. Однак чернець Яків та його сучасник митрополит Іларіон зовсім по-іншому оцінюють характер князя-язичника та показують його шлях до істини. Ні один із цих авторів не згадує, ні про відправлення Володимиром послів у інші країни для випробування віри, ні про проповідь греків, ні про так званий «вибір віри». Святитель Іларіон говорить про те, що Володимир «завжди слухав про благовірність землі грецької, христолобивих і сильних вірою...» і що до святого хрещення прийшов без видимих доказів істинності християнської віри [21, с. 135]. Якщо митрополит Іларіон стверджує, що князь Володимир «слухав про благовірну землю грецьку», то чернець Яків уточнює та тричі повторює, що слухав він це від бабці своєї Ольги, і бажаючи наслідувати її праведне життя вирішив охреститися [14, с. 128 – 135].

О. Шахматов описуючи літературну майстерність промови грека-філософа, що наводиться в «Повісті минулих літ» зазначає наступне: «Пам'ятали руські люди, що Володимир хрестився в Києві й що похід на Корсунь почався вже після хрещення, але як, при яких обставинах, під впливом чого відбулося це хрещення – все це було забуте; довелося будувати будинок на піску, довелося звернутись до запозичень, аналогій» [26, с. 154]. У результаті цього, в «Повісті минулих літ» ми маємо детальну розповідь про початок християнства на Русі, а чернець Яків, нібито, як стверджує протоієрей О. Лебедев, «зовсім не знає обставин і навіть місця хрещення Володимира» [16, с. 28]. Крім того, як стверджує відомий сучасний дослідник літератури Руси-України О. Александров, «на відміну від Слова про Закон і Благодать, у літописі взагалі не розвинута думка про те, що Володимир хрестився самостійно. Більше того, за Повістю минулих літ, київський князь скоріше змушений хреститися під тиском обставин, а не з доброї волі» [1, с. 314].

У наш час дослідження цього питання продовжується на основі нових відкриттів. Так, чудовим джерелом для вивчення цього питання стали мозаїки, фрески та графіті собору св. Софії Київської. Настінний живопис цієї святині пройнятий історичною проблематикою, підпорядкованою питанню хрещення Русі, ідейним стрижнем якої є уславлення хрестителів – княжого подружжя Володимира й Анни. Після одруження з візантійською царівною Анною у Київ було привезено все, що було необхідне для Євангельського благовістя та богослужіння. Великими святинами Руси-України стали мощі щмч. Климента, єпископа Римського (+ 101; пам'ять – 25 листопада), і його учня Фіви. М. Грушевський вважає цілком правдоподібним, що Володимир разом із рукою порфірородної царівни отримав корону кесаря, що засвідчують його монети, на яких він фігурує у відповідному вбранні [8, с. 495 – 520].

Коли ми говоримо про те, що в адміністративному відношенні Руська Церква була підпорядкована Константинопольській, то не повинні забувати, що церковне управління має в собі два складових елементи – те, що є в ньому встановлене Богом, і те, що є в ньому звичайного людського. Богом встановленою у церковному управлінні є чітка ієрархічна структура, яка складається із єпископа, пресвітерів та дияконів, а все інше, що складає собою систему так званої адміністративної централізації, має цілком людське походження. На початках кожна окрема церковна община, якою б малою вона не була, знаходячись навіть у селі, коли вона мала свого єпископа, то була цілком самостійною Церквою і ні від кого не залежала, бо вона являла собою досконалу Церкву у всій своїй повноті. Вселенська ж Церква мала б являти собою єдність великої кількості таких, ні від кого незалежних самостійних, Церков об'єднаних тільки узами братньої любові. Через недосконалість людської природи та неможливість підтримувати належним чином в своєму середовищі мир й добре впорядкування одним духом любові, те що було встановлене Богом досить скоро потрібно було доповнити людським, а саме за зразком суспільних інституцій впровадити в Церкві систему підпорядкування й адміністративної централізації. Як ні одна держава не має права посягати на підпорядкування собі іншої, і як кожна держава має право впорядковувати свої внутрішні справи цілком самостійно, так само й в церковному сенсі – ні одна самостійна Церква не має права посягати на підпорядкування собі іншої, подібно, як і кожна Церква має право влаштувати свої внутрішні справи не зважаючи ні на кого. Як стверджує протоієрей

Євгеній Голубінський «...в Церкві в такому випадку діє не право Божественне, яке цього зовсім не торкається, а звичайне право людське. Таким чином, Церква Грецька мала таке ж право підпорядкувати собі Церкву Руську, яке право мала б держава Грецька (Візантійська) підкорити собі державу Руську, тобто не мала ні найменшого й ніякого права на це» [7, с. 257 – 259]. Аналізуючи це питання протоієрей Євгеній переконливо пише: «В Греко-Римській імперії система церковної адміністрації являлася в поділі всієї області Церкви на п'ять патріархатів з підпорядкованими їм митрополіями. Руські мали повне право заснувати в себе не тільки ті ж п'ять патріархатів, але навіть і більше й взагалі стільки, скільки б самі забажали. Замість системи патріархатів з митрополіями вони мали право ввести якусь іншу систему; одним словом – мали право облаштувати свою церковну адміністрацію цілком незалежну від греків і їх прикладу, єдиним своїм власним розумом і по своєму власному розумінню» [7, с. 263 – 264].

Із прийняттям християнства в нас поступово з'являється велика кількість храмів, які оздоблюються мозаїками та фресками. На тих місцях, де раніше стояли ідоли, постають церкви. Серед них варто назвати передовсім новозбудований храм (988 р.) на честь святителя Василя Великого, розташований на пагорбі, де стояв ідол Перуна, неподалік Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. У 989 році на тому місці, де прийняли мученицьку смерть варяги Феодор та Іоан, відбулося закладення храму на честь Пресвятої Богородиці (Десятинного). Дуже рано на київських горах оселяються ченці-подвижники, з'являються перші монастирі. Монах Яків у своїй «Похвалі» говорить, що князь Володимир мав традицію на свята накривати три трапези, із них першу – «митрополиту з чорноризцями і зі священниками». А де чорноризці, там, зрозуміло, і монастирі. За свідченням «Хроніки» ігумена Феодосія Софоновича, у час хрещення Русі першим Київським митрополитом Михаїлом був збудований Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир (989), який і став на певний час місцем осідку руського першосвятителя святителя Михаїла [9, с. 19 – 21; 19, с. 20].

Дослідник церковної історії І. Жиленко наводить важливе відкриття, зроблене святителем Петром Могилою під час реставрації церкви Миколи Десятинного – невеликого храму, побудованого на руїнах знищеного татарами (1240 р.) Десятинного собору. У лаврському документі з XVIII ст. про це

написано так: «Першого року архієрейства його однієї з субот ходив він, за звичаєм, на місці, [де була] церква Пресвятої Богородиці Десятинної, в якій по давньому роззоренні Батием, царем скіфським, і запустінні ледве вбачалася церковна споруда, і читав він улюблений акафіст Пресвятій Богородиці. Кінчивши восьмий ікос, знайшов глибоко в землі гроб мармуровий, який з великою наполегливістю і трудом викопавши і відкривши, знайшов у ньому чесну й святу голову, також і кістки святі. Ще й дошку срібну позолочену знайшов з написом на ній: «Покладене було в гробі цьому тіло святого рівноапостольного великого князя Володимира, нареченого у святому Хрещенні Васи́лем; і разом [із ним] в одному гробі покладена цесарівна благовірна Анна, дружина його, грекиня, преосвященним митрополитом Київським Леонтієм, який був третім митрополитом Київським по святому Михаїлі року від Різдва Христового тисяча п'ятнадцятого...». Зробивши таке дивовижне відкриття, «преосвященний митрополит Петро Могила, взявши з гробу чесну і пресвяту главу, з великим благоговінням і любов'ю приложився [до неї], з честю відніс до церкви святого архістрати́га Михаїла Золотоверхого, оскільки велика церква святої Софії по довгому роззоренні, запустінні, ще від чужовірців ляхів великому занехаянні й ненависті бувши, ще не відремонтована була...» [13, с. 20].

Блаженна кончина святого рівноапостольного великого князя Володимира настала 15 липня 1015 року в селі Берестове, поблизу Києва. Тридцять п'ять років правив великий князь на Київському престолі – вісім перед хрещенням та двадцять сім після. Похоронений він був в Десятинному храмі, гірко оплаканий всім руським народом. При великому князі Київському Ярославі Мудрому (+ 1054) Руська Церква вже шанувала пам'ять святого князя Володимира, просвітителя Русі. Митрополит Київський Іларіон

у своєму похвальному слові князю Володимирі (1050) називає його блаженним, другим Костянтином, апостолом Руської Землі [6, с. 43 – 56; 12, с. 14 – 27]. За велику справу хрещення Руси-України Яків називає князя Володимира блаженним та теж порівнює його діяльність з рівноапостольним Костянтином Великим: «І ти, блаженний княже Володимире, подібне до Костянтина великого здійснив. Так само, як і він, надихнувшись великою вірою і любов'ю Божою, утвердив всю вселенну любов'ю і вірою, і святим Хрещенням просвітив весь світ, і закон Божий по всій вселенній поширив» [20, с. 129 – 134].

Отже, остаточне утвердження християнства відбувається завдяки зусиллям св. князя Володимира, який, скинувши ідолів, почав будувати церкви, започатковувати школи, творити милостиню тим, хто цього потребував. У цей час остаточно формується церковне управління, створюються єпархії та парафії. З часу прийняття християнства при рівноапостольному князю Володимирі (988 р.) впродовж майже 700 років Українська Православна Церква або ж як вона тоді називалася Київська митрополія (до 1686 р.) знаходилася в канонічному підпорядкуванні Константинопольської Патріархії. Хоч за розмірами своєї території, по кількості населення Русь нічим не поступалася всій тогочасній Візантійській імперії, а в деяких моментах і перевершувала її, для церковного управління сюди надсилалися тільки митрополити, як до одного з округів Константинопольського Патріархату. Сьогодні ж, коли ми маємо Томос про автокефалію єдиної помісної Православної Церкви України, її визнаний канонічний статус, досить важливо згадати ті історичні уроки спілкування з Константинополем, Матір'ю-Церквою, які були ще більш як 1000 років тому.

З часу прийняття християнства й до наших днів Київ для всіх нас – це Другий Єрусалим, це – знамення перемоги світла над темрявою, правди над неправдою, сил добра над силами зла. Як відомо, Велике Московське князівство утворилось набагато пізніше. Тому саме Київ зі своїми давніми святинями є свідком всіх процесів, пов'язаних із християнізацією Руси-України, зросту духовної, інтелектуальної та культурної могутності неосяжної Київської держави [11, с. 657 – 667].

Українське Православ'я, яке не тільки географічно, але й по кількості православного люду є однією з найбільших Церков в Православному світі. До Київської хрещенської купелі в Україні відносять

себе не тільки Православна Церква України, але й Російська Православна Церква в Україні (УПЦ в єдності з Московським Патріархатом) та УГКЦ, яка в адміністративному відношенні належить до Римо-Католицької Церкви. Сьогодні коли в Україні триває неоголошена війна з Росією можна на фактах та багатьох прикладах побачити справжню сутність Української Церкви, тієї, яка є завжди з своїм народом і навпаки – зрозуміти неправдивість слів та звинувачень іншої сторони, тієї, яка досі на пряму підпорядкована в адміністративному відношенні Московській Патріархії, хоча й іменує себе «українською».

1. Александров О. Пам'ять і похвала князю Володимирі в найближчому літературному контексті // Література Київської Русі: Між міфопоетикою і християнським символізмом: [Статті. Монографія] / Олександр Александров. – Одеса: Астропринт, 2010.
2. Ариньон Ж.-П. Дипломатичні зв'язки між Візантією та Руссю з 860 по 1043 рр. / Ж.-П. Ариньон // Хроніка-2000: український культурологічний альманах. – 1995. – Вип. 2/3. – С. 29 – 41.
3. Арранц М. Чин оглашения и крещения в Древней Руси / М. Арранц // Символ. – Париж, 1988. – Т. 19. – С. 69 – 100.
4. Брайтчевський М. Утверждение християнства на Руси / пер. с укр.; АН УССР. Ин-т археологи; отв. ред. М. В. Попович. – К.: Наук. думка, 1989.
5. Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: у 4 т. – К.: Либідь, 1998. – Т. 1.
6. Голубинский Е. История канонизации святых в Русской Церкви. – М.: Крутицкое патриаршее подворье, О-во любителей церковной истории, 1998.
7. Голубинский Е., прот. История Русской Церкви. – Изд. 2-е. – М.: Крутицкое патриаршее подворье; О-во любителей церковной истории, 1997. – Т. 1 (первая половина тома). – С. 131, 132.
8. Грушевський М. Історія України-Руси / М. С. Грушевський. – К., 1991. – Т. 1: До початку XI віку.
9. Дмитрій (Рудюк), митр., Клод В., прот. Києво-Михайлівський Золотоверхий монастир. – К.: [Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату], 2013.
10. Доповідь Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета на Помісному Соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату з нагоди 1025-ліття Хрещення Руси-України 27 червня 2013 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт УПЦ Київського Патріархату. – Режим доступу: <http://www.cerkva.info/uk/stattiadopovidi/3601-dopovid-patriarkha.html>
11. Епіфаній (Думенко), архієп. Подвижники благочестя Українського Православ'я: доповідь на парламентських слуханнях «Українці в світі» 8 грудня 2010 року // На шляху до спасіння: [проповіді, слова, послання, промови, доповіді, інтерв'ю]. – К., 2012. – С. 657 – 667.
12. Епіфаній (Думенко), митр. Святий рівноапостольний князь Володимир Великий як приклад для наслідування державним

- мужам сьогодення (1015 – 2015) // Святий рівноапостольний князь Володимир – творець Української Держави: Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції, присвяченої 1000-літтю упокоєння святого рівноапостольного князя Володимира Великого, Хрестителя Руси-України, мученицької кончини святих страстотерпців благовірних князів Бориса і Гліба та 900-ліття перенесення їхніх святих мощей / [під ред. д. богосл. н., проф., митроп. Переяслав-Хмельницького і Білоцерківського Епіфанія (Думенка), д. іст. н. Г. В. Папакіна та ін.]. – К.: [Київська православна богословська академія], 2015. – С. 14 – 27.
13. Жиленко І. Життєпис святого Петра Могилы // Записки святого Петра Могилы / упорядкування І. В. Жиленко. – К.: Фенікс, 2010.
  14. Златоструй. Древняя Русь X – XIII века. – М.: «Молодая Гвардия», 1990.
  15. Косов Сильвестр, митр. Патерик // Пам'ятки української православної богословської думки XVII ст. / упорядкування (вступ, коментар, переклад з польської) протоієрей Юрій Мицик, доктор історичних наук, професор. – К., 2007. – Т. 2.
  16. Лебедев А., прот. Достоверность летописного свидетельства о месте и времени крещения князя Владимира и киевлян. – М., 1977.
  17. Мальшевский И. Рецензия на книгу Е. Голубинского «История русской церкви» / И. Мальшевский // Отчет о двадцать четвертом присуждении наград графа Уварова. – СПб., 1882. – С. 50 – 51. Див. також: Шмурло Е. Когда и где крестился Владимир Святой / Е. Шмурло // ЗРИОП. – Прага, 1927. – Кн. 1. – С. 140 – 148; Obolensky D. The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe (500 – 1453). – London, 1971. – P. 195.
  18. Никитенко Н. Н. Русь и Византия в монументальном комплексе Софии Киевской: Историческая проблематика / Н. Н. Никитенко. – К., 1999; Никитенко Н. Н. Образы княжеской четы крестителей Руси в стенописи Софии Киевской: к проблеме канонизации Владимира / Н. Н. Никитенко // Науковий збірник, присвячений 1020-літтю Хрещення Київської Руси-України: матеріали науково-практичних конференцій «1020-ліття Хрещення Руси-України – із Києва по всій Русі» 21 жовтня 2008 року. Київська Православна Богословська Академія. – К., 2008. – С. 270 – 280; Нікітенко Н. Час хрещення Русі у світлі даних Софії // Із Києва по всій Русі: збірник матеріалів наукової богословсько-історичної конференції, присвяченої 1025-літтю Хрещення Київської Руси-України / [під ред. архієп. Переяслав-Хмельницького і Бориспільського Епіфанія (Думенка) та прот. Віталія Клода]. – К.: [Київська православна богословська академія], 2013. – С. 60 – 79.
  19. Пам'яті святого Михайла, митрополита Київського і всієї Русі чудотворця // Православний вісник. – К.: Вид. Екзарха всієї України Митрополита Київського і Галицького, 1990. – № 10. – С. 20.
  20. Пам'ять і похвала князю Володимирі // Златоструй. Древняя Русь X – XIII века. – М.: «Молодая Гвардия», 1990. – С. 129 – 135.
  21. Про Закон, Мойсеєм даний, і про Благодать та Істину, в Ісусі Христі втілених, і як Закон відійшов, і як Благодать та Істина всю землю наповнили, і віра на всі народи розпростерлася, і до нашого народу руського; і похвала кагану нашому Володимирі,

за якого ми охрещені були, і молитва до Бога від усієї землі нашої // Православний молитовник [з нагоди 900-ліття Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря та 1020-ліття хрещення Київської Руси-України з благословення Святейшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета]. – К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2008.

22. Святейший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. Виступ на всеукраїнській науковій богословсько-історичній конференції присвяченій 150-літтю утворення Київської митрополії та Хрещення Русі за часів князя Аскольда (Київ, 15 травня 2012 року) // Труды Київської Духовної Академії: богословсько-історичний збірник Київської православної богословської академії Української Православної Церкви Київського Патріархату / ред. кол.: архієп. Переяслав-Хмельницький і Бориспільський Епіфаній (Думенко) – гол. ред. [та ін.]. – [К.], 2013. – № п. – С. 9 – 10.
23. Сильвестр Косов, митр. Paterikon // КЕВ. – 1875. – № 4. – С. 131 – 138; № 13. – С. 424 – 438.
24. Титмар Мерзебургский. Хроника: в 8 кн. / пер. с лат. И. В. Дьяконова. – М., 2005. – Кн. VII, 72.
25. Филарет (Ахромеев), митр. Установление христианства на Руси. // Богословские труды. №28. – М., 1987. – С. 70.
26. Шахматов А. Разыскания о древнейших русских летописных сводах. – СПб., 1908.

Віктор Михайлович Васнецов, 1896 р. Хрещення Русі. Підготовча композиція розпису Володимирського собору в Києві.

СВЯЩЕННИК ЗАХАРІЙ ЗАЛІЗНИЙ
настоятель Свято-Миколаївського храму у Пирогово

Миколай, архієпископ Мир Лікійських – великий святий і подвижник християнської Церкви, шанований в Православ'ї, Католицизмі та в протестантських Церквах. Угодник Божий, який звершував своє служіння в IV ст. у місті Мири Лікійські (сьогодні – Демре, Республіка Туреччина). Свій нелегкий і сповнений випробувань земний шлях святий завершив в Мирах, де і служив, і був похований у храмі, зведеному одразу після його смерті на його ж честь. Пізніше згадана святиня була зруйнована в результаті арабських набігів VII ст., потім знову відновлена та остаточно знищена землетрусами та затопленнями. Трохи більше, ніж через тисячу років залишки древнього храму були віднайдені істориком Церкви та мандрівником Андрієм Муравйовим (1806 – 1874), чий останки зараз спочивають в Андріївській церкві у Києві. З Божої волі та під небесною опікою святого Миколая, стараннями багатьох вірних древній храм вдалося відновити і зараз кожен турист чи паломник може відвідати це історичне місце, побачити місце поховання великого святого Церкви, до перенесення його мощей у місто Бар. Церковному переданню відомо багато випадків чудесного заступництва та допомоги Миколая Чудотворця тим, хто до нього звертається, а також, як ми бачимо, небесний патрон не залишає турботи про святі храми, споруджені в його честь.

НАРОДЖЕНА ВДРУГЕ, ЩОБ ЖИТИ У ВІКАХ

Про це свідчить також і історія особливого храму, який знаходиться на теренах нашої держави – Миколаївська церква 1763 року із села Городище, що на Чернігівщині, і зараз знаходиться у Національному музеї народної архітектури та побуту України.

Миколаївську церкву у сіверському Городищі спорудили у 1763 році, про що недвозначно свідчить вишкрябаний на зовнішній стіні вітваря напис. Постав Дім Божий старанням сільської громади – і не на порожньому місці, а там, де 1722 року чи то тільки заклали, чи спорудили якийсь тимчасовий храм-попередник.

Унікальна дерев'яна церква стала перлиною народної архітектури не лише Чернігівщини, а без перебільшень всієї України. У 1920-х нею зацікавився видатний дослідник народного церковного зодчества Стефан Таранушенко, який зафіксував храм на світлинах і які згодом увійшли до його праці “Дерев'яна монументальна архітектура Лівобережної України”. Вже у 1970-х городищенську красуню випадково побачив ще один корифей української церковної архітектури – Григорій Логвин. Відтак церква під охоронним номером 1781 потрапила до національного реєстру пам'яток архітектури і була оспівана багатьма іншими знаними та незаними дослідниками української церковної культури. Церква справедливо заслужила увагу з боку науковців, дослідників та просто тих, кому не байдужа культурна спадщина нашого народу.

Інтер'єр соснової церкви прикрасив вишуканий іконостас із липи у перехідному від рококо до класицизму стилі. 1868 року до храму прибудували дзвіницю і двоповерхову галерею-коридор, розібравши при цьому частину західної стіни бабинця. Цікаво, що первісний бароковий портал не знищили, а перемістили до східної стіни дзвіниці – як вхід до згаданої галереї. Останні зміни в образі храму

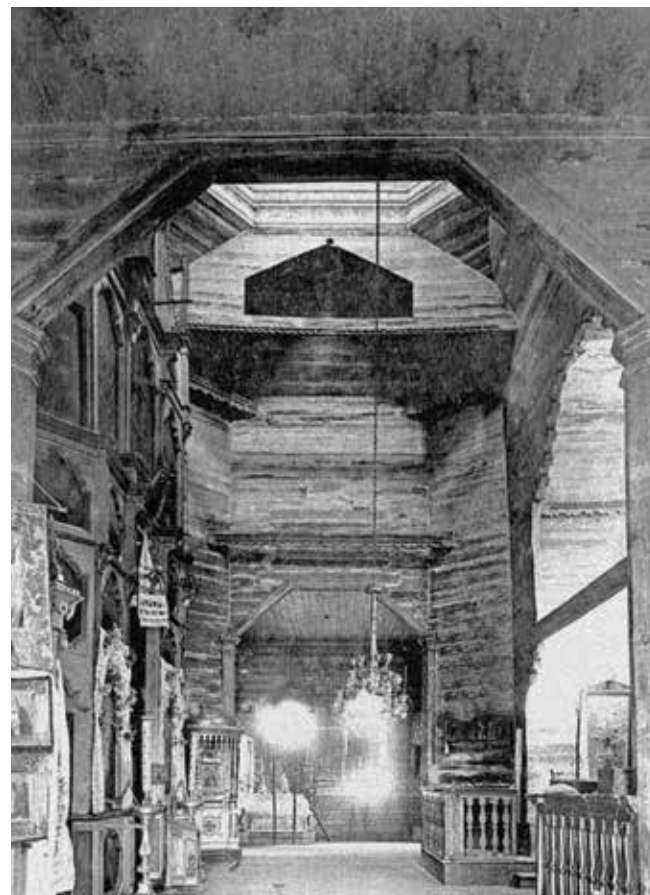
сталися у 1888 році, коли до нави прибудували два великі притвори із ганками, а до вітваря – ризницю та паламарку. Тоді ж церкву підняли на цегляний фундамент і прикрасили розписами – у наві з'явилися чотири євангелісти і Господь Бог Саваоф у куполі, а у приділах — композиції «Бесіда із самарянкою» та «Благословення дітей».

Миколаївська церква із Городища заслуговує на увагу не лише завдяки своїй унікальній архітектурі та інтер'єру. У парафіяльному житті, здавалося б, звичайної сільської церкви брали участь представники тодішньої інтелігенції, вихідці та члени відомих козацьких родів, звершували своє служіння клірики, які перебували у великій пошані в середовищі тодішнього суспільства. Одні з них – священник Федір та матінка Ярина Кістяківські. Батько о.Федора був кріпаком у графа Безбородька і управляв маєтком у містечку Стольному, Сосницького району (сьогодні село у Менському районі). У 1808 році Омелян Кістяківський та вся його родина отримала відпустку від графа, проте через два

роки Омелян помер і це призвело сім'ю до скрутного становища. Та все ж матері вдалося підготувати сина Федора до вступу у Чернігівське духовне повітове училище. Згодом Федір закінчує Чернігівську семінарію та планує продовжити навчання в Санкт-Петербурзі, проте через хворобу змушений повернутись додому. За наполяганням матері він одружується із Яриною Яминською – дочкою священника. Після одруження батько Ярина передає зятєві Федору парафію в Городищі. Священний сан Федір приймає з рук архієпископа Лаврентія саме в Миколаївській церкві: “Духовник, заштатний священник Феодор Емалианов Кістяковский, по окончанию курса Богословских наук в Черниговской семинарии 1827 года, сентября 1-го дня, с Аттестатом 2-го разряда, 1828 года мая 26 дня Архиепископом Лаврентием рукоположен села Городища к Николаевской церкви во священника” [НБУ ім.В.Вернадського. – Ф. 3. – № 62238]. Відтак о.Федір Кістяківський стає настоятелем Миколаївської церкви. Молода сім'я завела господарство, садок, згодом придбали млин і пасіку. Народили дітей.

У своїй хаті влаштували школу для селянських дітей, у якій о. Федір безплатно навчав грамоти та Закону Божого. Тут же навчалися й діти о. Федора Родина Кістяківських – це численна плеяда талановитих учених в різних галузях знань. Олександр Федорович Кістяківський – визначний український вчений-юрист, юристом був також його брат Павло Федорович. Брат Микола Кістяківський продовжив батькову справу і став священником. Федір і Василь пішли в медицину. Василь Кістяківський захистив докторську дисертацію, практикував і був викладачем Київського університету святого Володимира, потім – професором Гейдельберзького та Страсбурзького університетів. Донька Ольга вийшла заміж за Олексія Платоновича Смирненка. Таким чином Кістяківські родичаються із промисловцями, меценатами української культури – Смирненками.

Перш ніж стати відомими, діти Кістяківських робили свої перші кроки саме біля Миколаївської церкви, ці древні стіни пам'ятають їх дитячі голоси. Згодом о. Федір та матінка Ярина стали дідусем та бабусею для не менш талановитих онуків: Федір-Богдан

Олександрович Кістяківський – правознавець, громадський діяч, український філософ права, один із організаторів Академії наук України; Ігор Олександрович Кістяківський – український державний діяч, у травні 1918 року призначений державним секретарем Української Держави, у липні – листопаді 1918 року – міністр внутрішніх справ. У Миколаївській церкві о. Федір Кістяківський прослужив 23 роки. А потім “после двадцатитрехлетнего служения в Николаевском Городищенском приходе, поступил в Михайловский, где находилась чудотворная икона Божьей Матери. Этот приход многолюднее душ на 400, в нем и оклад выше, и доходы значительно больше, чем в Николаевском” [Киевская старина. – 1895. – № 12. – С. 390].

Незважаючи на нелегкі радянські часи, тривалий час у Миколаївській церкві все ж періодично звершувались богослужіння, проте у 60-х роках ХХ ст. церкву перетворили на колгоспне зерносховище. З часом покрівля проіржавіла, підлога прогнила від залишків зерна і церква почала руйнуватись. У 2011 році в церкву влучила блискавка, та пожежа значно пошкодила храм. А потім церква гинула на очах. Ніби втомилась боротися за життя.

За Промислом Божим, під заступництвом і покровом святителя Миколая, за молитвами вірних у 2015 році розпочалась кампанія із порятунку храму – церква їде у Національний музей народної архітектури та побуту України. Отримавши всі необхідні дозволи для переміщення пам'ятки, ініціативна група на чолі із настоятелем Свято-Михайлівської парафії у Пирогові, протоієреєм Андрієм Власенком розпочала порятунок храму. Того ж літа ініціативна група познайомилась із меценатом, науковцем

і бізнесменом Тарасом Довгим, чий рід також походить із Городища, який також плекав ідею порятунку церкви та взяв на себе фінансову сторону проекту. Відтак восени 2015 року бригада майстрів із Закарпаття під орудою архітектора Сергія Юрченка провела консерваційні роботи, без яких церква напевне не пережила б свою останню зиму на рідній сіверській землі.

1 листопада 2016 року, Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет (сьогодні – Почесний Патріарх ПЦУ) разом із Митрополитом Переяславським і Вишгородським Епіфанієм (сьогодні – Митрополит Київський та всієї України) та численним духовенством заклав і освятив наріжний камінь відновлюваної святині. 1 листопада 2017 року освячено хрести, а 2018 року завершено відбудову храму вже на новому місці.

1 листопада 2020 року Блаженнішим Митрополитом Київським і всієї України Епіфанієм було звершено чин оновлення храму та освячення престолу, того ж дня було звершено першу Божественну Літургію.

З того часу розгорнулася сторінка нової історії Миколаївської церкви. Вона народилася вдруге, щоб жити у віках, щоб бути свідченням дії Божої благодаті до багатостраждального народу навіть у найважчі часи. В одній із своїх проповідей Митрополит Епіфаній зазначив, що будівля дійсно стає храмом Божим, коли в ній підносять до Бога свої молитви і збирається в Його ім'я євхаристійна громада. Миколаївська церква відродилася не лише як унікальна пам'ятка української народної архітектури – вона відродилася як храм Божий. Храм Божий, в якому знову звершується молитва, звершується Божественна Євхаристія, діти отримують благодать таїнства Хрещення, а молоді пари приходять за благословенням на подружнє життя.

Миколаївська церква з Городища знову відкрила свої двері для вірних і радо запрошує мешканців столиці та її гостей.

*“Дому Твоєму належить святість,
Господи, на довгі дні!” (Пс. 92: 5).*

ПРОТОІЄРЕЙ БОГДАН ГУЛЯМОВ,
настоятель храму на честь Собору
Київських Святих с. Романків,
Доктор філософії з богослів'я (PhD)

ЧАСТИНА ПЕРША

У травні 2020 року, під час першої хвилі COVID-19, два православних священника, у той або інший спосіб пов'язані з Православною Церквою України — отці Дмитро Вайсбурд та Ігор Савва — зважились на ризикований літургійний експеримент: провели «літургію онлайн», під час якої була здійснена перша у православній практиці спроба дистанційного освячення Дарів в програмі відеозв'язку ZOOM. Експеримент отримав назву «онлайн-причастя» і спровокував богословську дискусію. На захист священників-реформаторів виступила невелика група інтелектуалів з числа вірян і священників ПЦУ. З іншого боку, єпископат Православної Церкви України й абсолютна більшість священників цієї Церкви сприйняли «онлайн-причастя» як виклик догматичній і канонічній традиції Східної Церкви. Минуло більше року. Вцухли дискусії, стало зрозуміло, що запропонована отцями Дмитром Вайсбурдом й Ігорем Саввою літургійна «новація» не затребувана. Однак, незважаючи на спад захворюваності, COVID-19 як і раніше присутній в нашому житті, і вже до осені цього року ми знову можемо опинитися в «червоній» епідеміологічній зоні... Зважаючи на ситуацію, група вірян ПЦУ оживила призабуту дискусію і видала її

В ОЧІКУВАННІ РАДИКАЛЬНОЇ РЕФОРМИ ПРАВОСЛАВ'Я?

ПЕРШІ ВРАЖЕННЯ ВІД ЗБІРНИКА «ФЕНОМЕН ОНЛАЙН-ПРИЧАСТЯ. РЕФЛЕКСІЇ. ПОЛЕМІКА. ПЕРСПЕКТИВИ»

матеріали у вигляді друкованого збірника (Феномен онлайн-причастя. Рефлексії. Полеміка. Перспективи / За ред. Д. Горєвого, Т. Деркач. Київ: Фонд пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира, 2021. 168 с. ISBN 978-966-02-9500-1).

Автор цих рядків уже звертався до аналізу феномена «онлайн-причастя» у двох есе, опублікованих в моєму блозі на «Лівому березі»: «Церква і цифра (замітки священника)» — частина перша і друга. Ми свідомо відмовимося від богословських рефлексій з приводу «онлайн-причастя», натомість поділимося з читачами своїми першими враженнями про збірник. Відмовившись від полеміки, ми, однак, намагатимемося дати відповідь на одне з важливих питань: чи можна розглядати збірник як інструмент формування певних богословських трендів і якщо так, то про які саме тренди йдеться?

1

Перш за все подякуємо укладачам збірника за їх працю. Друковані книги зникають, їх невпинно витісняють World Wide Web, e-book та pdf. Утім люди мого покоління з особливим пієтетом ставляться до паперової книги. Донедавна тексти, пов'язані з феноменом «онлайн-причастя», існували порізно і переважно в електронному вигляді, а тепер у читача з'явилась можливість ознайомитися з ними в паперовому форматі. Цим можна завдячувати ініціаторами і меценатами видання, трудами яких тексти інтернет-полеміки отримали новий, більш речовий, матеріальний модус існування. Приємно і те, що ініціатива видання походить від наших вірян. У сучасній РПЦ — особливо в останні п'ять-сім років — будь-яка «братська дискусія» має виключно імітаційний характер. Церковна структура, яка існує у форматі абсолютної монархії, не потребує ні справжньої дискусії, ні, тим паче, участі в ній

незалежних і активних вірян. З іншого боку, в Україні, якій завжди була притаманна більша демократичність, впродовж останніх років узвичаївся більш відкритий і, не побоююся цього слова, людяніший формат церковного життя. Ієрархи Православної Церкви України добре пам'ятають, що канонічна автокефалія і Томос постали зокрема і внаслідок багаторічним і систематичним зусиллям українських вірян — братчиків і філософів, простих громадян і чотирьох з шести Президентів нашої країни. Звідси — особливе ставлення до вірян, що притаманне клірикам Православної Церкви України. Віряни становлять абсолютну більшість Церкви, тому активна участь вірян у дискусіях і церковних проєктах є необхідною складовою справжнього, повнокровного життя Церкви. Вони не тільки «довга рука» священника (longa manus), а й руки Божі, руки Духа Святого, якими щомиті звершується безліч благих справ у нашому світі.

***

Видання збірника, що присвячене феномену «онлайн-причастя» — це ініціатива двох вірян ПЦУ — відомої журналістки і блогерки Тетяни Деркач і релігієзнавця Дмитра Горєвого. А серед авторів текстів, що видані в збірнику, не тільки єпископи (8) і клірики (10), але й віряни, причому кілька ключових текстів збірника написані саме вірянами.

Українські віряни не хочуть відігравати роль «масовки». Бажаючи зробити життя нашої Помісної Церкви більш християнським і христоцентричним, вони не тільки допомагають своїм пастирям у справах любові, але і пророче викривають неправду і несправедливість у церковному житті, критикують релігійний формалізм і обрядовість, ініціюють дискусії, які мають допомогти Церкві подолати кризові явища. Без активної позиції вірян у нашому церковному житті не відбудеться жодних істотних змін. Однак, присутня й очевидна проблема, що стала особливо актуальною останнім часом. Абсолютна більшість кліриків має богословську освіту. Але далеко не всі активні в публічному просторі віряни мають систематичну богословську освіту. І вже зовсім одиниці володіють методологією богословського дослідження.

***

Відома порада кінематографісту-початківцю полягає в тому, що головне — це вибір жанру (артхаус, комедія, драма, мелодрама тощо). Правильно обраний жанр для своєї історії, і вірність йому, дають можливість навіть посередньому режисеру зняти нехай і не шедевр, але цілком добротний фільм... Ця порада актуальна і для дослідників, які намагаються розібратися в питаннях, пов'язаних з церковним життям. Вивчати життя Церкви можна, використовуючи різну оптику: оптику богослова, історика, релігієзнавця чи культуролога. Однак, головне не плутати «жанри»! Не варто починати своє дослідження з позицій релігієзнавця, а потім,

захопившись предметом дослідження, змінювати жанр, й імітувати богословську думку і мову. Вивчаючи життя Церкви, світський дослідник має поводити себе як снайпер. Прагнучи якнайточніше влучити в ціль, снайпер мусить враховувати цілий ряд факторів, що впливають на політ кулі — гравітацію, дистанцію, вітер, Magnuseffect тощо. Релігієзнавець, історик філософії, культуролог — їх погляд може бути дуже цікавим і корисним для Церкви та її самосвідомості. Але кожен з цих дослідників має пам'ятати, що його думка може влучити у десятку лише тоді, коли він робитиме «поправку на вітер». Або, іншими словами, ніколи не забуваючи про неточність своєї методології у вивченні внутрішнього життя Церкви.

У Церкви немає «таємного» знання, її вчення, аскетика, мистецтво — відкриті для всіх. Звідси комічність фігури священника, який, немов воїн-прикордонник, намагається не допустити на територію богословської думки «суміжників» — філософів, культурологів або істориків. Територія богословської думки не охороняється вишками, собаками або... богословами. З іншого боку, в'їжджаючи на територію іншої держави, слід ретельно дотримуватися місцевих законів та з повагою ставитися до традицій. А перше, з чого варто почати інтеграцію в життя країни, де ти тепер житимеш, — це вивчення мови, якою розмовляють місцеві жителі.

Журналіст/блогер або релігієзнавець — не є громадянами Республіки Теології за правом народження. Вони народилися на інших територіях гуманітарного знання... Однак, вивчивши мову і спосіб мислення жителів Богословської Республіки, «суміжники» можуть інтегруватися в її життя, стати резидентами, а потім, можливо, і домогтися для себе прав громадянина. Головне — це легальним чином перетнути кордон і отримати «вид на проживання». Адже що буває з особою, яка спочатку у лукавий спосіб проникла на територію чужої держави, а потім ігнорує її закони? У практиці економічно розвинутих країн, куди так наполегливо намагаються потрапити нелегали, депортація — звична справа. Затриманим зачитують

права, їх тимчасово позбавляють свободи, і, застосовуючи мінімум насильства, нелегалів випроваджують геть, на рідну територію.

***

«Коронавірус без перебільшення перевернув догори дригом не тільки політичні та економічні світові розклади, а й усталену догматику та практику Церкви» — заявляє одна з укладачок/редакторок збірника Т. Деркач (С. 162). Відповідно до православного учення, догмати — це богооткровенні істини про Бога і про Його ставлення до світу і людини. Істотними особливостями догматів є їх богооткровенність, загальнообов'язковість для всіх членів Церкви, і незмінність. Звідси віра православних християн в те, що «усталена догматика», тобто вчення Церкви, яке вже знайшло своє вираження і словесне оформлення, не піддається перегляду, і її (догматику) не може «перевернути догори дригом» ні коронавірус, ні Освенцим, ні пришестя на Землю інопланетних істот. Таке розуміння догмату є основою основ православного віровчення. І будь Т.Деркач студентом навіть провінційної духовної семінарії, за твердження про «перевернуту догори дригом» після пандемії «догматику» вона могла б легко схопити двійку. Але чи ми маємо право ставити «незадовільно» блогерці або журналістці, яка систематично не вивчала богослов'я і не давала урочистих обіцянок дотримуватися усталених в ньому точних дефініцій? «Вживаючи слово «догматика» — каже Т. Деркач, — я мала на увазі «наші уяви, все, до чого звикли» (=сталі уявлення). Наскільки переконливе таке уточнення? З одного боку, дивно, коли людина, яка багато років пише про життя Церкви, використовує слово «догматика» як синонім «сталі уявлення». З іншого боку, я не впевнений, що блогерка — навіть блогерка, яка пише про церковні речі, — зобов'язана вживати терміни саме так, як це робить богослов. Як і будь-який інший «літературний працівник» блогер має право на свою особливу мову, свій особливий стиль і навіть на свою власну термінологію (аби тільки остання була зрозуміла і прийнятна його читачам). Так, коли людина, яка публічно пише на

церковні теми, вживає слова не в тому значенні, як це зазвичай прийнято в церковному середовищі, це суттєво ускладнює комунікацію. Але ж головне — це не слова і не точність їх вживання, а те, які насправді наміри в людини... Ми всі помиляємося, всі плутаємося в словах, всі подумки кульгаємо, намагаючись міркувати про речі, які нами до кінця не зрозумілі, а, можливо, і взагалі незбагненні. Однак помилка, іноземний «акцент» — ще не є приводом до виселення нерезидента з території Богословської Республіки. Тут важливі наміри, мотиви, які спонукали людину в'їхати до Республіки, а також чим вона збирається там займатися, чи має вона намір дотримуватися місцевих законів і відмовитися від свого колишнього громадянства (тобто численних стереотипів і чужій богослов'ю методології).

2

Який формат збірника? І на якому майданчику точиться дискусія — церковному/богословському або світському/релігійнознавчому? Питання не прості. З одного боку, предмет дискусії — допустима форма здійснення таїнства Євхаристії — має суто церковний, богословський характер. З іншого, у складі збірника присутні як тексти богословського характеру, які спираються на богословську методологію, так і матеріали, написані релігійнознавцями, філософами, культурологами і навіть журналістами.

Сучасна християнська Церква — не таємне товариство, як ми зазначали вище, її віровчення і життя відкриті на загальний огляд. Тому автор цих рядків не згоден з думкою, що питання внутрішнього життя Церкви мають право обговорювати лише ієрархи і дипломовані богослови. Логічно, що якщо Літургія транслюється по телебаченню, то й обговорювати форму її здійснення має право не тільки богослов, але й релігійнознавець, журналіст або кожен, хто має таке бажання. Інша річ, що для самосвідомості Церкви голос богослова і голос зовнішнього спостерігача не мають однакової цінності. Голос богослова вирішальний, а голос спостерігача — дорадчий...

***

Автор цих рядків не має систематичної релігійнознавчої освіти і не володіє ні відповідними знаннями, ні методологією, а, отже, моє втручання в сферу релігійнознавства, де моя компетенція кульгає, було би недоречним. Крім того, такий вчинок виставив би мене в ролі наївного і одночасно нахабного дилетанта, який намагається публічно судити про речі, про які він сам має нечіткі уявлення. Тому, якби збірник був би випущений у традиційному для подібного роду видань форматі, — наприклад, відділенням релігійнознавства Інституту філософії НАН України, — автор цих рядків не вважав

би за доцільне його рецензувати, поступившись цим привілеєм іншому представнику Церкви, який має не тільки богословську, але й релігійнознавчу освіту. Релігійнознавство — це суверенна територія, її громадяни не належать до юрисдикції Республіки Теології, не судяться за її законами, а всі претензії до думок експертів та висловлювань влади Республіки зазвичай надсилають дипломатичною поштою...

А тепер про головний казус збірника. У міжнародному праві існує поняття «держави прапора», яке використовується для визначення національної приналежності торгових суден і військових кораблів. «Судна мають національність тієї держави, під прапором якої вони мають право плавати», — вказано в одному з пунктів Женевської конвенції про відкрите море (1958). Для світової спільноти вкрай важливо забезпечити чітке виконання норм і законів у відкритому морі. Тому до суден застосовується і низка інших, закріплених в міжнародних угодах, вимог: вони можуть плавати тільки під прапором однієї держави, під час стоянки в порту судно не може змінити прапор, а в тому випадку, коли судно підняло прапор двох або більше держав, воно втрачає право прапора і може бути прирівняне до суден, які не мають національності.

До чого я хилию і навіщо нашому читачеві вся ця інформація? Справа в тому, що на шмудтитуллі збірника стоїть гриф: «З благословення Високопреосвященнішого Олександра, митрополита Переяславського і Вишневського Православної Церкви України». Інакше кажучи, піднято прапор Церкви, прапор Республіки Теологія.

***

Навіщо видавцям знадобився цей гриф? Розвиваючи аналогію між судом і збірником, можна припустити, що наявність грифа, а також позиціонування в якості видавця книги Фонду пам'яті Блаженнішого митрополита Володимира — це, умовно кажучи, flag of convenience, «зручний прапор» (=забезпечує режим найбільшого сприяння і знижені ставки портових зборів). Книгу, яка не має відповідного грифа, можуть не взяти на продаж до церковних лавок, і, головне, вона не має довіри серед церковної аудиторії. А в ситуації, коли отримати благословення у Предстоятеля на подібне видання не видається неможливим, благословення, дане одним з єпархіальних архієреїв ПЦУ, є «зручним прапором». З одного боку, Церква в особі одного зі своїх єпископів, оголошує, що ваше «судно» (= збірник) перебуває під її юрисдикцією, а з іншого, — наявність «прапора» (= благословення) від митрополита Олександра, який не брав безпосередньої участі в редагуванні матеріалів, жодним чином не обмежило свободу укладачів/редакторів. Добре знаючи митрополита Олександра,

я можу легко здогадатися про мотиви, які їм рухали. Благословивши видання, владика, треба думати, таким чином прагнув допомогти чесній і відкритій дискусії з питання «онлайн-причастя». Однак коли видання отримало відповідний гриф, владика Олександр, мимоволі, сам того не бажаючи, зробив ведмежу послугу видавцям і самій дискусії. Адже тепер, коли на судні вивішений церковний прапор, будь-який читач збірника має право розглядати всі матеріали (в тому числі і матеріали, написані авторами, які не вважають себе богословами) в якості матеріалів саме церковної/богословської, а не світської/релігійнознавчої або філософської дискусії.

Автор цих рядків далекий від «інквізиторського» підходу до інтелектуального життя, властивого фундаменталістськи налаштованим пастирям. Завдання священника — не відштовхувати тих, хто шукає істину, а, навпаки, відкрити для них Христа і Його Церкву. Тому я не вважаю доречним критикувати ідеї наших не остаточно уцерковлених інтелектуалів; і не стану — і це всупереч грифу митрополита Олександра! — аналізувати зміст деяких статей збірника, як кажуть, «на предмет відповідності православному віровченню». (Але ж знайти «єресь» в статті світського дослідника, який, щиро симпатизуючи Православ'ю, публічно фантазує на тему «великих реформ» — простіше простого. Тут, як-то кажуть, тільки бери олівець та підкреслюй!) З іншого боку, для мене небайдужий стан догматичної свідомості в юрисдикції, до якої я належу. І мені не байдуже, який саме «богословський контент» пропонується видавцями і шанованим мною митрополитом Олександром «богословам, священникам, вірянам, філософам, релігійнознавцям, а також всім, хто цікавиться православним віровченням» (цитую анотацію до збірника). Тому, утримуючись на цьому етапі від полеміки, я би наважився запропонувати редакторам збірника, імена яких добре відомі в середовищі ПЦУ, в майбутньому ходити в море під своїм власним прапором. Повірте, ваші імена теж можуть бути «прапором», а наявність єпархіальних грифів не допоможе поширенню ваших ідей у церковному середовищі і, тим паче, не захистить вас від критики опонентів у священному сані! Радше навпаки — призведе до того, що ваші думки та ініціативи вважатимуть у церковному середовищі спробою «вторгнення» секулярної думки до богословської сфери...

***

Твори Миколи Бердяєва або Льва Шестова не видаються під грифами: «рекомендовано» або «допущено до поширення Видавничою Радою». Їх також не видають з благословення Предстоятеля або іншого архієрея, нехай навіть цей архієрей і є найвідданішим читачем цих мислителів. Православна Церква не звинувачує Бердяєва

і Шестова в свідомому відступі від істин православного віровчення. Прот. Георгій Флоровський вказував на недоліки християнського світогляду Бердяєва, з його точки зору досвід бердяєвської філософії — це заміна богослов'я релігійної філософією. Він звинувачує філософа в відступі «з "історичного християнства" в езотеризм спекулятивної містики» («Пути русского богословия»). Але Православна Церква не поспішає підписувати Бердяєву «інквізиційний вирок». Вона швидше бачить в Бердяєві або Шестові громадян іншої — філософської — юрисдикції, лише пізнає в них християнських філософів, а не православних богословів, видання яких прийнято маркувати відповідним церковним грифом.

Церква зберігає певну дистанцію від цих глибоких і оригінальних текстів не тому, що боїться «всього хорошого і прогресивного», а через те, що філософія і богослов'я користуються різними методами дослідження. Подобається це комусь чи ні, але тексти, що становлять значну частину збірника (враховуючи і тексти його укладачів) ніяк не можуть бути визнані богословськими. Соловйов, Бердяєв, Франк, Шестов та ін. були обізнані з святоотецькою літературою, писали на суміжні з богослов'ям теми, а їх рівень компетенції у разі перевищував рівень аналогічної компетенції укладачів і більшості авторів збірника «Феномен онлайн-причастя» (включаючи і автора цих рядків). Проте, Церква не вважає за необхідне маркувати твори Бердяєва або інших християнських мислителів грифом «З благословення...». То чи варто було маркувати грифом «З благословення», тексти, які хоча і написані православними вірянами, але, м'яко кажучи, не завжди і не в усьому відповідають духу і букві православного богослов'я?

***

Державною мовою Республіки Теологія є мова богослов'я. Але з цього не випливає, що Церкві байдужа думка людини, яка не володіє у всій повноті богословською мовою і не має навичок до богословської роботи. Кожен з нас, членів Церкви, має ще й головне, найбільш цінне для нас громадянство. Ви можете бути богословом і належати до юрисдикції Республіки Богослов'я, а можете мешкати в сусідній країні і мати підданство Республіки Гуманітарних знань. Але всі ми, грішники, відроджені до життя в Дусі через таїнство святого Хрещення, є ще й громадянами Вишнього Єрусалима. Отже, вірянам ПЦУ зовсім не обов'язково убиратися в ризу теолога, аби бути почутими. Віряни — не «статисти», не члени Церкви «другого ґатунку», їх голос і думка важливі для єпископату і священства. Але становище зобов'язує: оскільки віряни — члени Церкви «вищого» ґатунку вони не мають писати ескізно, не продумуючи до кінця своїх думок, а мусять бути відповідальними – це стосується як форми, так і змісту.

3

Редактор/укладач видання, де представлені діаметрально протилежні точки зору, — фігура, яка нагадує чимось спортивного суддю, рефері. Укладач повинен займати позицію «над сутичкою», бути рівновіддаленим від обох сторін дискусії, вибудувати архітектуру видання таким чином, щоб надати рівні можливості для представників обох точок зору, тобто як прихильникам, так і критикам практики і теорії «онлайн-причастя». Наскільки відповідає цим критеріям збірник? Як стверджують в анотації його видавці: «Ми не агітуємо та не маємо на меті переконати читача в істинності тієї чи іншої точки зору. Однак підтримуємо здорову та чесну дискусію для розвитку богословської науки». Водночас, під час ознайомлення з виданням у мене склалося враження, що його укладачі/редактори, по-перше, не змогли остаточно піднятися над своїми ідейними вподобаннями, а, по-друге, зволіли не декларувати іншу, очевидну для мене мету видання — поширення в середовищі ПЦУ певного ідеологічного/богословського тренду (=радикальної церковної реформи).

***

На перший погляд, необхідну рівновагу в збірнику дотримано. Адже в ньому присутні тексти, як апологетів «онлайн-причастя», так і його критиків, а також авторів, позицію яких можна умовно назвати нейтральною (архімандрит Кирило Говорун, професор Осипов). Разом з тим, видавцям, на жаль, не вдалося зібрати під однією обкладинкою всі ключові матеріали дискусії щодо заявленої проблематики.

Зокрема, до збірника не ввійшли матеріали, написані на цю тему двома єпископами-інтелектуалами — професором кафедри богослов'я і філософії КПБА архієпископом Чернігівським і Ніжинським Євстратієм (Зорею) і єпископом Херсонським і Таврійським Никодимом (Кулигіним) — автором невеликого за обсягом, але важливого тексту «Під час онлайн освячення ми втрачаємо єдиний Хліб і єдину Чашу». Як запевняють укладачі, тексти зазначених архієпископів ПЦУ були свідомо не надруковані для того, аби не підставляти їх під удар критики. «Це була свідомо ідея на першому етапі дискусії, коли "все не так однозначно", вивести архієреїв ПЦУ з-під можливої критики» — пише у соціальній мережі фейсбук Д. Горевий.

Тут, щоправда, постає питання щодо митрополита Олександра (Драбинко), який дав збірнику своє благословення і написав передмову. Владика Олександр — улюблена мішень СПЖ та інших проросійських інформаційних ресурсів. І більшість публічних коментарів та ініціатив владики, на жаль, постійно потрапляють під вогонь критиків з числа особливо

ревних шанувальників «канонічної єдності» УПЦ з Патріархом Московським. Проте, укладачі/редактори вирішили відкрити свій збірник саме його передмовою. Для людей, що прагнуть вивести ієрархів ПЦУ з-під можливого обстрілу критики, це дивний крок.

Єпископ Никодим, стверджують редактори, не давав згоди на публікацію своєї статті. Але справа в тому, що, публікуючи в своєму збірнику два розлогіх есе автора цих рядків, редактори/укладачі, по-перше, не отримали на це мою офіційну згоду, по-друге, самостійно, без узгодження з автором, змінили назви моїх есе (відзначимо, заради справедливості, що дані редакцією підзаголовки є, на мій погляд, вдалими), а по-третє, не погодили зі мною здійснений ними переклад моїх статей українською мовою (уточню, що я зазвичай публікую свої тексти двома мовами — українською та російською, бо вважаю, що таким чином можна залучити до нашої Помісної Церкви ширшу аудиторію).

Внаслідок чого, в опублікованому в збірнику тексті моїх статей з'явилися комічні вирази: наприклад, «виконавцем евхаристії є єпископ» або «керівний єпископ». Виконання святих таїнств — вислів абсолютно невідповідний, священник не музикант або співак, а таїнства не «виконуються», а «звершуються» або ж «здійснюються». Що ж стосується єпархіального архієрея (=предстоятель місцевої Церкви), то тут є усталений український термін — «правлячий». До того ж, якби укладачі збірника заглянули до офіційного органу ПЦУ — журналу «Помісна Церква» (№6 ((10)) за червень і №7 ((11)) за липень 2020 р.) — то знайшли би там український текст моїх есе без згаданих помилок.

Лишається відкритим і питання про те, чому до збірника, який претендує на те, щоб адекватно і в максимальній повноті висвітлити хід дискусії, не потрапили думки про «онлайн-причастя» архієпископа Євстратія, який є одним з головних спікерів нашої Церкви? Хотілося б запитати укладачів — владика Євстратій також «заборонив» перепублікацію його висловлювань?

У чому ж справа? Чому в збірнику, де присутні тексти восьми єпископів, включно з єпископами Московського патріархату і навіть першоієрархом маргінальної РПЦЗ (А) не знайшлося місця для двох відомих ієрархів Православної Церкви України? Не стверджую, але припускаю, що мотиви редакторської групи могли бути дещо іншими, ніж це було озвучено. Єпископ — це голос Церкви, він виступає учителем місцевої Церкви як для мирян, так і для кліру. А оскільки ніхто з єпископів ПЦУ ідею «онлайн-причастя» не підтримав, наявність у збірнику статей архієпископа Євстратія і єпископа Никодима (які категорично не згодні з практикою «онлайн-причастя») могли, так би мовити, визначити наперед хід дискусії. Отже, залишаючи за дужками

матеріали, написані архієпископом Євстратієм і єпископом Никодимом, укладачі/редактори збірника могли мати на меті дотримання балансу. Так вони намагались захистити право читача на «інтелектуальне самовизначення», тобто самостійно, без «тиску» вищої «канонічної інстанції» визначитися з системою аргументації «за» і «проти» в питанні «онлайн-причастя».

Що ж, ціль шляхетна, але ж після таких дій укладачі збірника опинились в досить уразливому становищі. Внаслідок чого навіть пролунало звинувачення у маніпуляційній редакторській політиці. Так, на думку проф. Юрія Чорноморця, яку він висловив в полеміці в мережі фейсбук, коли укладачі не включили до складу збірника статті владик Никодима і Євстратія, вони тим самим свідомо/мимоволі викривили хід дискусії. «Виходить, що автори дописів, які представлені у збірнику, фактично поміщені в інший, штучно створений, про-онлайнівський контекст. І це не сприяє адекватному сприйняттю їх текстів. Якби я знав, що не буде тексту хоча б одного вл. Никодима, то взагалі б інакше поставився до публікації свого тексту в такому вигляді. Бо збірник був мені представлений упорядниками як зріз тодішньої полеміки — але тепер бачимо, що це не зріз. Виникає величезне здивування. Це все одно, що розповідати як розвивалася антична філософія, але Платона пропускати» — емоційно відреагував проф. Ю.Чорноморець, один з провідних вітчизняних фахівців у галузі сучасного богослов'я.

4

Певний подив викликає і редакторська робота. Наприклад, два моїх есе були опубліковані укладачами з примітками редактора, деякі з яких, на мій погляд, мають полемічний характер. Полеміка — річ корисна. Але хіба не доречніше полемізувати не в підрядкових редакційних примітках, а додавши до збірника післямову,

в рамках якої в укладачів з'явилася б можливість зробити свій — нехай і критичний — огляд публікованих текстів? І хіба не варто дотримуватися принципів коментування послідовно, супроводжуючи коментарем не тільки думки критиків «онлайн-причастя», але й їх прихильників?

Наведу конкретні приклади. Ось цитата з одного мого есе: «Церква не може безболісно, не жертвуючи точністю свого вчення, відмовитися від концепції церковної громади, євхаристійного зібрання» (С. 53). Редактор видання вважав за потрібне так прокоментувати це твердження: «Проте можна згадати про феномен паломництва, коли причасники не є членами однієї євхаристійної громади» (Там само). Цей коментар виглядає досить дивно. Так, людина, що перебуває в паломницькій подорожі, бере участь в євхаристійних зборах інших громад. Але це аж ніяк не заперечує нашу тезу про принципову важливість для Церкви громади як такої. Паломництво — це виняток із загального правила. Але це саме той випадок, коли виняток лише підтверджує правило. Тому коментар, хоча і дещо розширює погляд на проблему громади, але по суті нічого не додає до вищевказаної тези.

Але ось, що привертає до себе увагу — полемізуючи в своїх коментарях зі мною як з автором, який критично налаштований до «онлайн-причастя», редактори збірника не роблять цього в тих випадках, коли публікується текст, який навпаки, захищає ідею онлайн-літургії. До того ж не роблять цього навіть в тому випадку, коли висловлена автором думка має відверто суперечливий характер з точки зору православного віровчення.

***

«В принципі Євхаристія в online не містить в собі нічого еретичного і не порушує жодних елементів еклезіології і сакраментології», — вважає один з авторів збірника протоієрей Іоанн Замараєв. І далі викладає своє власне, — на жаль, сумнівно сформульоване — уявлення про звершення Євхаристії. «Громада насправді — пише о. Іоанн, — зверху Євхаристію, а єпископ або пресвітер – лише предстоятелі, ті, що стоять попереду і озвучують молитви церкви» (стор. 80). Питання про зверхувача таїнства Євхаристії — це, звичайно, найважливіше питання православного віровчення. У відповіді, які давали на це питання православні богослови, можна побачити дві крайності. Одні наполягали (під впливом середньовічного католицького богослов'я), що зверхувачем Євхаристії є виключно єпископ або священник. Ба більше, роль громади полягала лише в пасивній присутності (горезвісному «вистоюванню» літургії). Інша ж крайність, яку яскраво демонструє о. Іоанн Замараєв, полягає в тому, що Євхаристію зверхує громада, в якій роль єпископа або

пресвітера є виключно «технічною». Як говорить о. Іоанн, єпископ або пресвітер лише «озвучує молитви церкви».

Це саме той випадок, коли редактор збірника мав або забезпечити опублікований текст зваженим коментарем, або коректно відредагувати текст (звичайно, погодивши з автором), щоб уникнути можливих непорозумінь. Адже вислів о. Іоанна дає підстави думати, що єпископ і священник — це просто «делегати», яких громада наділила правом «озвучувати молитви» від її імені. Тобто, виходить, що свої повноваження церковна ієрархія отримує виключно від громади, так би мовити «знизу». Так, звичайно, громада може і повинна брати участь в обранні кандидатів в священство. Але це зовсім не означає, що джерелом духовної влади єпископів і пресвітерів є громада. Якщо уявлення про те, що виключно єпископ або священник є зверхувачем Євхаристії — це крайність католицької схоластики, то теорія «делегування», за якою громада є єдиним джерелом пастирської влади, це крайність протестантського богослов'я. Водночас як в католицькому богослов'ї за останні півстоліття бачимо глибоке переосмислення схоластичних підходів, так і в протестантському середовищі розуміння суті пастирської ординації є предметом постійних богословських дискусій.

Кожна людина, більш менш ознайоmlена з історією православного богослов'я в ХХ ст., не може не знати класичної праці протопресвітера Миколи Афанасьєва «Церква Духа Святого», в якій достатньо уваги приділено богословській проблемі взаємовідносин між громадою та ієрархією. О. Микола, намагаючись уникнути двох зазначених крайнощів, чітко пише як про важливість служіння лаїків, так і про боговстановленості церковної ієрархії. Його розуміння служіння предстоятеля Євхаристійної громади стало класичним: «Без служіння предстоятелів не може бути Євхаристійного зібрання, а отже не може бути Церкви, але й без Євхаристійного зібрання не може бути служіння предстоятельства, оскільки без або поза Євхаристійного зібрання предстоятелям нікому предстояти перед Богом».

***

Наведемо й інший, яскравіший приклад. В одній зі статей збірника (стор.27) цитуються відомі слова Тютчева: «Думка висловлена є брехня». Фраза підкріплена посиленнями, де сказано (цитую дослівно): «Також ця цитата згадується на стор. 56 (прим. ред.)». Здавалося б, перед нами зразок найретельнішого коментування. Але ось, що викликає подив — одночасно з цим, м'яко кажучи, необов'язковим коментарем в збірнику відсутні коментарі там, де вони якраз були б вельми доречні. Наприклад, в статті Володимира Волковського автор,

розмірковуючи про майбуття християнства, викладає свою власну, доволі оригінальну концепцію відродження християнства:

«Християнська (і ширше, біблійна, в т.ч. єврейськомовна) традиція має потужний потенціал, що потребує свіжого, незамиленого, мужнього погляду. Все це, узятє разом у душі Євангелія, може гідно вступити у діалог з Великою Індією (тобто усіма культурами, породженими індійськими ідеями), як колись християнство, вступивши в діалог з Великою Елладою, створило могутню метафізику, етику і політику, та й саме себе. Настає час для творчості і експериментів, для нового Великого прориву, для нової епохи Отців, порівняної із добою І тисячоліття. Це – нові форми Євхаристії, можливо, Причастя в руки, як у неокатехуменатів. Православний брєвіарій для мирян, замість ранкових/вечірніх молитов, дещо відірваних від Літургії Церкви. Системи медитації і аскези, можливо, на основі ісихазму, йоги тощо. Навіть, можливо, Літургію онлайн...» (стор. 68).

Таке «пророцтво» про нову епоху Отців звучить досить несподівано. По-перше, дивно очікувати сьогодні, в епоху пануючої секулярності, творчого синтезу, порівняного з І тисячоліттям історії християнства. А по-друге, все те, що автор тут називає можливими елементами «нової епохи Отців», належить не до сфери божественного Одкровення, а до зовнішніх форм життя Церкви. Але, нагадаємо, що І тисячоліття було, перш за все, часом формулювання християнського догматичного вчення. Твори отців Церкви — це, перш за все, тексти віровчення, вони мають для Церкви особливу вічну цінність. Не виявляється можливим зіставлення догматичного синтезу отців-каппадокійців з можливою практикою «причастя в руки» або створенням «брєвіарію для мирян». Це не просто непорівнянні реальності, це явища з різних сфер церковного життя. Тобто, знову ж таки, ми стикаємося з якоюсь розбіжністю жанрів. Або автор не повністю розуміє, про що пише, або ж він вкладає в усталені формулювання якісь свої смисли, і цим тільки заплутує читача.

***

Досить ризикованим слід визнати і тезу В. Волковського про те, що в «новій епосі Отців» ми побачимо синтез православної аскетичної зі спадщиною Великої Індії, і що незабаром йога нарівно з традицією ісихазму буде інтегрована в православну духовність. Недоречним буде заглиблюватися у проблему християнської оцінки духовних практик Індії. Скажемо лише, що твердження В. Волковського є надзвичайно дискусійним. І це, знову ж таки, саме той випадок, коли редактор просто зобов'язаний дати зважений коментар до опублікованого тексту або ж за погодженням з автором внести в його

текст коректні правки. Публікація ж подібного тексту без будь-якого коментаря закономірно формує у читача відчуття, що видавці збірника цілком солідарні з вельми дискусійними тезами В. Волковського. Якщо врахувати, що укладачі збірника вважали за необхідне повідомити читачеві, скільки разів в збірнику наведена цитата з вірша Тютчева, то відсутність коментарів до тексту В. Волковського виглядає ще більш дивно...

Не можна не сказати і про те, що В. Волковський є членом Синодальної богословсько-літургійної комісії ПЦУ. Звичайно, особисті висловлювання членів комісії ніяк не можна вважати офіційною позицією всієї комісії. Однак, людина, яка входить до складу Синодальної установи, яка відповідає зокрема і за проведення кваліфікованих експертиз богословських текстів, повинна бути максимально акуратною в своїх публічних висловлюваннях.

***

«Ми не хотіли зашкодити авторитету ПЦУ», — так укладачі збірника пояснюють причину, по якій до збірника не ввійшли матеріали владик Євстратія і Никодима. Але хіба посилює авторитет ПЦУ той факт, що її клірик — о. Іоанн Замараєв — представлений в збірнику як автор, який не здатен правильно сформулювати православне вчення? І хіба важко було узгодити з о. Іоанном необхідні правки в його тексті?

Це ж питання виникає і щодо іншого наведеного нами прикладу. Очевидно, що думки, висловлені Володимиром Волковським, шире здивують значну частину православної аудиторії. І очевидно, що саме це місце в збірнику будуть з особливою радістю коментувати автори СПЖ та інших, вороже налаштованих до ПЦУ біляцерковних/церковних видань. Чому ж тоді укладачі збірника залишили цей текст без редакційних коментарів? Чому не можна було би притримати вихід збірника і більш якісно провести редакторську роботу?

(далі буде)

МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ КИРИЛО І (1224 – 1233)

в Константинополі 1 листопада 1223 року [9]. Але одне й інше джерело подають йому однакову характеристику: вчений, богослов, філософ, знав багато мов, набожний, вправний в писанні та святительстві.

Як і його попередники, Кирило І виявив себе активним учасником у примиренні міжкнязівських чвар. У 1226 році великий князь Київський Володимир Рюрикovich послав митрополита до Володимиро-Суздальського князя Юрія Всеволодовича, який разом зі своїми племінниками Васильком і Всеволодом Костянтинівичами виступили на допомогу Чернігівському князю Михайлу Всеволодовичу проти Олега Курського. За свідченням Никонівського літопису: «Тогдаж тамо по смотрению Божию случися быти Кирилу, митрополиту Киевскому и всея Руси, и не даде имъ кровопролития сотворити, смири ихъ и в любовь введе. И возлюби его князь великий Юрьи Всеволодичъ, и умоли его, да идеть с немъ в Володимерь, и тамо благословить его» [8, с. 356]. Митрополит Кирило затримався у Володимирі-на-Клязьмідесь приблизно до весни 1227 року. У березні він зібрав тут церковний собор, в якому взяли участь неназвані за іменем чотири єпископи. 14 березня у присутності князя Юрія Всеволодовича: «... постави въ єпископы игумена Митрофана Рожественного [с другима] єпископы Суздалю, и Владимирю, и Переславлю, и много чествованъ бывъ изыде из Володимеря. Князь великий же Юрьи Всеволодичъ проведя его самъ с дѣтми своими, и з братьєю своею с великою честию; онъ же бывъ и в ынихъ многихъ градехъ, и иде въ Киевъ» [8, с. 356].

Не завжди митрополиту Кирилу І вдавалось примирити князів. У 1228 р. виник конфлікт князя Володимирського Данила Романовича з великим князем Київським Володимиром Рюрикovichем і князем Чернігівським Михайлом Всеволодовичем, очевидно, із-за

Уявне зображення митрополита Київського і всієї Русі Кирила І. Портрет пензля А. Орлюнова з приватної колекції митрополита Димитрія (Рудюка)

МИТРОПОЛИТ ЛЬВІВСЬКИЙ
І СОКАЛЬСЬКИЙ ДИМИТРІЙ (РУДЮК),
голова Інституту церковної історії

Киево-руська держава після Калкського побоїща 1224 р., як і Константинополь після пограбування хрестоносцями 1204 р., зазнала приниження. Довготривала відсутність на першосвятительському престолі митрополита і отця Київського, через зовнішні та внутрішні крамоли і безлад, змушували багатьох благочестивих князів і знатних людей Русі хвилюватися, а де-хто навіть посмів заявити свої права і «скочити на престол митрополитич», так як це забажав зробити Володимирський єпископ Іоасаф [6, с. 464-465]. За таку зухвалість з прибуттям нового митрополита очевидно його покарано і знято з волинської кафедри. У Нікеї, тепер православної столиці Візантії, також потурбувалися про нового митрополита для Русі.

Митрополит Київський Кирило І був за походженням греком. Рукоположений в Нікеї Константинопольським православним патріархом Германом II 1224 року. Кирило прибув на кафедру першосвятителів Київських і був інтронізований у Святій Софії на Богоявлення 6 січня 1225 р. У Густинському літописі й у В. Татищева знаходимо не зовсім точні відомості про цього митрополита, очевидно сплутані з біографією митрополита Кирила II. Літописець свідчить про його руське походження [2], а історик вказує на дату поставлення Кирила

Кирило І
митрополит Київський і всієї Русі

Чорторийська, і «Кирило, митрополит, прелажений і святий, приїхав був уладнати мир, але не зміг» [4, с. 384].

Через два роки митрополит Кирило І знову, як представник великого князя Володимира Рюриковича, відправився на Північ, щоб попередити міжусобицю між Переяславським князем Ярославом Всеволодовичем і Чернігівським князем Михайлом Всеволодовичем: «Тогоже [1230] лѣта брань бысть велика великому князю Черниговскому Михайлу Всеволодичю Святославича, правнуку Олгову со княземъ Ярославомъ Всеволодичемъ Переяславскимъ, и хотяще меж ихъ кровь лиятися. И поиде и с Киева к Володимерю пресвященнѣи Кирилъ Митрополитъ Киевскѣи и всея Русѣи, и смири князя Черниговского со княземъ Ярославомъ Переяславскимъ и едважъ введе ихъ вмиръ съ епископомъ Порфиреємъ Черноговскимъ» [8, с. 364-365]. Як бачимо митрополит Кирило ледь вгамував пристрасті до кровопролиття князів. За свідченням суздальського літописця у поїзді до Володимира-на-Клязьмі першосвятителя супроводжував Чернігівський єпископ Порфирій, представляючи інтереси свого князя, а також ігумен Києво-Спаського монастиря на Берестовім Петро Акеревич. Далі літописець свідчить: «Дивенъ Богъ во святыхъ своихъ Богъ Израилевъ. Сотвори бо дивна в дни сия. Послуша убо Ярославъ брата своего Гюрья, и отца своего митрополита и епископа Порфурья, и взя миръ съ Михайломъ, и бы радость велика, и здѣ исполнися писанью пѣсенника, иже рече се день иже сотвори Господь възрадуемъся и възвеселимся в онъ. Много же учреженю давъ оба князя Гюрги и Ярославъ отцю своему митрополиту и епископу Порфурью и игумену Спаському и благословившася от нею. И отпустиша я каждо къ своимъ княземъ» [7, с. 455-456].

Святитель Кирило І турбувався про заміщення єпископських кафедр Православної Церкви Руси. Князі, які зміцнювали свої уділи і політично були давно роздроблені, також мріяли про своїх владик і часто присилали до Києва на посаду своїх кандидатів. Було й так, що митрополит посвячував на місці єпископа, так як це було у Володимирі-на-Клязьмі під час скликаного церковного собору. Наприкінці грудня 1229 року до Києва на посаду приїхав обраний на Новгородську єпископську кафедру чернець Спиридон, насельник Юрівського монастиря. 17 лютого 1230 року митрополит Кирило рукоположив його на священника, а 24 лютого відбулася хіротонія в архиєпископа Новгородського. Наступного 1231 року митрополит Кирило І хіротонізує Кирила ІІ на єпископа Ростовського, Ярославського і Углицького. Про те, що князі Півночі дуже дбали про своїх кандидатів на єпископи і водночас хотіли

підкреслити свій титул, свідчить те, що Митрофана було поставлено на три міста, які були центрами удільних князівств – Владимир, Суздаль, Переяслав, так само і Кирила ІІ наставлено з титулом Ростовського, Ярославського та Углицького [6, с. 467].

Наприкінці святительства Кирило І збирає церковний собор в Києві, на якому були присутніми єпископи: Порфирій Чернігівський, Олексій Полоцький, і невідомі за ім'ям владика Білгородський та Юр'євський. Участь в соборі взяли Києво-Печерський архимандрит Акиндин та ігумени київських монастирів: Михайло Видубицький, Петро Акеревич Спаський, Симеон Андріївський, Корнилій Федорівський, Афанасій Василівський, Симеон Воскресенський, Климент Кириловський та ігумен Чернігівського Борисоглібського Мученицького монастиря Іоан. Під час проведення собору було урочисто хіротонізовано на єпископа Кирила ІІ Ростовського. Ця подія відбулася на неділю жінок-мироносиць 1231 року: «... при князи Володимире, и при сыне его Ростиславѣ, воеводство тогда держашцо тысящя Кыевѣскыя Іоану Славновичю. Бяху же в то время князи Русьстии на сонмѣ в Кыевѣ Михаилъ князь Черниговскыи и сын его Ростиславъ Мстиславичъ, Мстиславъ, Ярославъ, Изяславъ и Ростиславъ Борисович и ини мнози князи. Иже бѣша в святей Софѣи на священъе Кирилово и праздноваша свѣтлыи то празник в святей Софѣи, и ѣша и пиша того дня в монастыри святыя Богородица Печерская много множество людии преизлиха е ихже не бѣ мощи ищести. И посемъ преосвященнѣи митрополитъ отпусти священнаго епископа Кирила Ростову со мною честью» [7, с. 457].

Через сильний землетрус, який стався 3 травня 1230 року ми дізнаємося про те, що митрополит Кирило І щорічно був присутній у Києво-Печерському монастирі на дні пам'яті святого преподобного Феодосія: «Того же лѣта [1230], мѣсяца мая в 3 дѣнь на пам'ять святого Феодосыя, игумена Печерска, в пяток... и в Кыеве гради велми болма того бы пострасенью, а в манаытери Печерскомъ церкѣва святыя Богородица камена на четыре части раступися ту сушу митрополиту Кирилу и князю Володимиру и бояр и кияновъ множеству и людей сошедшихся, празникъ бо я от дне святого отца Феодосыя ту и трапезницею потряса каменою, снесену бывшою корму и питью все то потре каменье дробное сверху падаю и столы и скамья, но оба вся трапезница не паде, ни верхъ ея» [7, с. 454]. Отже, як бачимо, митрополит і великий князь з киянами та паломниками на день пам'яті святого Феодосія Печерського стали свідками страшного землетрусу під час святкової трапези. Спостерігаючи за політичною роздробленістю

Київської держави, митрополит Кирило І подбав про єдність і самостійність Православної Церкви Руси. Як вже зазначалося, князі все більше хотіли мати собі в послуху Церкву, в особі єпископа та ігуменів впливових монастирів. Проведені два церковних собори під час святительства Кирило І свідчили про те, що він бажає зміцнювати і підтримувати авторитет та впливовість свого першосвятительського престолу. Не без впливу на те Кирило І, і з його подачі проблем Києворуської Церкви, викладених очевидно в листі до Константинопольського Патріарха, Герман ІІ у своєму посланні від 1228 року застерігає від поставлення в священники рабів без вільної грамоти. Князям, під загрозою відлучення, не дозволялося втручатися в церковне і монастирське майно, рівно ж, як і в церковну юрисдикцію з усіма її правами та привілеями [5, с. 79-84]. А. Поппе вважав, що саме в цей час було писемно оформлено Церковний Статут Володимира Великого та Ярослава Мудрого [6, с. 466].

Бажання Київського святителя Кирило І зміцнити авторитет своєї митрополичої влади яскраво виявився на печатці, яка знайдена на Княжій Горі поблизу Черкас. На одному боці печатки зображено на повний зріст Божу Матір «Знамення», а на другій напис грецькою мовою, який в перекладі звучить так: «Кирило, монах, Божою милістю архиєпископ митрополії Рóссїї» [10, с. 49]. Титул митрополита Кирило І тут звучить владно з зазіханням на всі першосвятительські права.

За часу святительства митрополита Кирило І і за великого князя Володимира Рюриковича, в Києві з'явилися католицькі місіонери домініканського ордену. Як свідчить Є. Болховітінюв, домініканські монахи заснували в передмісті на Подолі Богородицький монастир. Опираючись на польські джерела, історик каже, що існували навіть спеціальні пергаменти, які приписують заснування монастиря київському князю Володимиру Рюриковичу. Достовірність таких свідчень не можлива з огляду на те, що пізніші грамоти тільки засвідчують, що все пропало у вогні під час нашестя Батия і їх начальник, домініканець Іакинф, тікаючи, виніс з собою тільки статую Богородиці, яку, як каже Є. Болховітінюв, донині показують у Львові. Але всупереч цьому т. зв. «благодіяння» Володимира Рюриковича, за хронікою польського історика Длугоша, сказано, що сам великий князь вигнав Мартина Сандомирського, пріора Домініканського монастиря, з усіма монахами, і заборонив їм повертатися до Києва, «опасаясь от них заразы православным» [1, с. 95].

Духовній особі з іменем «Кирило» приписують чималу кількість рукописних творів. Більшість їх

відносить до пера митрополита Кирило І. Вважають, що він став співавтором єпископського «Правила», в якому суворо заборонялось вдаватися до язичницьких ігрищ і кулачних боїв. У наступному творі «Повчання попам», який приписують також митрополиту Кирило І, святитель закликав плекати в собі високий пастирський дух.

Митрополит Кирило І упокоївся 27 листопада 1233 року. Про це свідчить графіті Софії Київської: «Місяця грудня в 27 день представився раб Божий митрополит Кирило» [3, с. 206]. За свідченням літописів митрополит Кирило був досить «учитилен, хитр ученю божественних книг, святым і прелажений», хоча відомостей про його канонізацію немає.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болховітінюв Євгеній, митрополит. *Вибрані праці з історії Києва* / Є. Болховітінюв / Упор., вст. ст. та додатки Тетяни Ананьєвої. - К.: Либідь, 1995. - 488 с.
2. *Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки*. - К.: Дніпро, 2006. - 976 с.
3. Карпов А. Ю. *Русская Церковь X - XIII. Биографический словарь* / А. Ю. Карпов. - М.: Квадрига, 2016. - 472 с.
4. *Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця. Відп. ред. О. В. Мишанич*. - К.: Дніпро, 1989. - 592 с.
5. *Памятники древнерусского канонического права: ч. 1- / [ред. А. С. Павлов]. - 2-е изд. - Санкт-Петербург, 1908. - 1466 с. - № 5. Грамота константинопольского патриарха Германа II к митрополиту всея Руси Кирилу I о непоставлении рабов в священнѣи сан и неприкосновенности имуществ и судов церковных от 6736 [1228]*.
6. *Поппэ А. В. Митрополиты киевские и всея Руси (988—1305 гг.) / Анджей Поппэ // Подскальски Г. Христианство и богословская литература в Киевской Руси (988-1237) / Перевод А. В. Назаренко, под ред. К. К. Акентьева. - Санкт-Петербург: Византороссика, 1996. - С. 446-471.*
7. *Полное собрание русских летописей, издаваемое постоянно Историко-Археологической комиссией Академии наук СССР. Т. 1. Лаврентьевская Летопись. Вып. 2. Суздальская летопись по Лаврентьевскому списку. Издание второе. - Ленинград, 1927. - 104 с.*
8. *Русская летопись по Никонову списку / Изданная под смотрением имп. Академии наук. Ч. 2. - СПб, 1767—1792. - 388 с.*
9. *Татищев В. История Российской: В 3-х т. Т. 2 / Василий Татищев. - М.: АСТ: Ермак, 2005. - 732 с.*
10. *Янин В. Л. Актовые печати Древней Руси X - XV вв. В 2-х томах. - Т. 1. Печати X - начала XIII в. / В. Янин. - М.: Издательство «Наука», 1970. - 326 с.*

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ОЧОЛИВ БОЖЕСТВЕННУ ЛІТУРГІЮ У СВЯТО-ГЕОРГІЇВСЬКОМУ МОНАСТИРІ НА КОЗАЦЬКИХ МОГИЛАХ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 4 липня 2021 року, в неділю Всіх святих землі Української, очолив Божественну літургію у Свято-Георгіївському чоловічому монастирі на Козацьких могилах (с. Пляшева Дубенського району).

Його Блаженству співслужили митрополит Львівський Макарій, митрополит Вінницький і Барський Симеон, митрополит Луцький і Волинський Михаїл, митрополит Переяславський і Вишневський Олександр, архієпископ Чернівецький і Кіцманський Онуфрій, архієпископ Рівненський і Острозький Іларіон, архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій, архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Тернопільський і Терехівський Павло, єпископ Харківський і Богодухівський Митрофан, єпископ Житомирський і Овруцький Паїсій, єпископ Рівненський і Сарненський Гавриїл, намісник обители

архімандрит Софроній (Бордюк) та запрошене духовенство.

За богослужінням молилися віряни, які приїхали з різних куточків України, представники місцевої влади, меценати та інтелігенція. Після прочитання недільного Євангелія Предстоятель помісної Української Православної Церкви виголосив першосвятительське слово проповіді. Згодом за богослужінням лунала всеукраїнська молитва за припинення пошесті згубної (епідемії).

Після літургії Його Блаженство звершив літію за спокій душ полеглих українських козаків, які поклали життя 370 років тому у битві під Берестечком, та за новітніх українських героїв, які полягли за незалежність України, а також Предстоятель взяв участь в урочистій ході та покладанні квітів до пам'ятника героям Берестецької битви.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ОЧОЛИВ СВЯТКОВЕ БОГОСЛУЖІННЯ В МАНЯВСЬКОМУ ЧОЛОВІЧОМУ МОНАСТИРІ

Православна Церква 7 липня вшанує Різдво чесного славного пророка, Предтечі і Хрестителя Господнього Іоана та преподобних отців Іова та Феодосія Манявських. Цього дня Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній відвідав Христо-Воздвиженський Манявський чоловічий монастир, що на Прикарпатті. Монастир був заснований преподобним Іовом Княгиницьким (Іовом Манявським) у 1608 році.

При вході в Манявську обитель під час передзвонів Блаженнішого владика зустріли діти, які привітали Предстоятеля віршами та піднесли коровай. Благочинний обителі архімандрит Герасим привітав Його Блаженство та запросив очолити Божественну літургію. Богослужіння було відслужене в літній каплиці на честь преподобних Іова та Феодосія Манявських, яка призначена для прощ та багатолюдних богослужінь.

Предстоятелю Православної Церкви України співслужили митрополит Вінницький і Барський Симеон, митрополит Галицький Андрій, митрополит Чернівецький і Буковинський Данило, митрополит Івано-Франківський і Галицький Іоасаф, митрополит Луцький і Волинський Михаїл, митрополит Переяславський і Вишневський Олександр,

архієпископ Дрогобицький і Самбірський Яків, архієпископ Чернівецький і Хотинський Герман, єпископ Житомирський і Овруцький Паїсій, єпископ Хмельницький і Кам'янець-Подільський Павло, вікарій Івано-Франківської єпархії єпископ Коломийський Павло.

За богослужінням також молились представники місцевої влади, політичних партій, громадських організацій, кілька тисяч вірян і паломників з різних куточків України. Велика кількість прочан, за давньою благочестивою традицією, за сотні кілометрів ішли до монастиря пішки зі співом молитов. Після прочитання Євангелія Предстоятель помісної Української Православної Церкви виголосив першосвятительське слово проповіді. За богослужінням сотні вірян причастилися святих Христових Таїн.

Наприкінці богослужіння Предстоятель висловив подяку духовенству та вірним за спільну молитву, а також привітав вікарія Івано-Франківської єпархії єпископа Коломийського Павла з 50-літтям та подарував архієрейський набір, хрест та панагію. Митрополит Іоасаф подякував Блаженнішому владіці за спільну молитву, також висловив подяку молоді, паломникам, які доєдналися до прощі.

БОГОСЛУЖІННЯ В СТОЛИЧНОМУ ПЕТРОПАВЛІВСЬКОМУ ХРАМІ

У день відзначення пам'яті святих первоверховних апостолів Петра і Павла, 12 липня 2021 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній відвідав столичний Петропавлівський храм на Берківцях, де звершив Божественну літургію з нагоди престольного свята. Предстоятелю помісної Української Православної Церкви співслужили настоятель храму протоієрей Петро Ландвотович та запрошене духовенство. Після прочитання Євангелія Його Блаженство

виголосив першосвятительське слово проповіді. За богослужінням лунала всеукраїнська молитва за припинення пошесті згубної (епідемії). Наприкінці відправи Митрополит Епіфаній освятив кіот, в якому в Петропавлівському храмі відтепер зберігатимуться частки мощей святих первоверховних апостолів Петра і Павла.

Окрім того, Предстоятель відзначив благодійників та меценатів храму церковними нагородами.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗВЕРШИВ НА ФРАНКІВЩИНІ ОСВЯЧЕННЯ НОВОЗБУДОВАНОГО ХРАМУ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 16 липня 2021 року прибув з архіпастирським візитом до Коломийської єпархії. Під час архіпастирського візиту до Коломийської єпархії, 17 липня 2021 року, Предстоятель Православної Церкви України звершив освячення престолу і храму на честь святої рівноапостольної княгині Ольги в селі Мишин Коломийського району Івано-Франківської області та першу Божественну літургію у ньому.

Блаженнішому Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію співслужили митрополит Івано-Франківський і Галицький Іоасаф, архієпископ Чернівецький і Хотинський Герман, архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Коломийський і Косівський Юліан, настоятель храму протоієрей Роман Лазарук та запрошене духовенство. Під час відправи Його Блаженство відзначив настоятеля храму черговою священною нагородою – правом носіння митри. Після

прочитання Євангелія Митрополит Епіфаній виголосив першосвятительське слово проповіді. Наприкінці богослужіння Блаженніший владика відзначив настоятеля та благодійників храму церковними нагородами. Свою чергою єпископ Юліан висловив Предстоятелю слова подяки за візит та спільну молитву.

Цього ж дня Предстоятель помолвився за спокій душі Святейшого Патріарха Володимира (Романюка) біля його пам'ятника у місті Косів. Блаженнішому владіці співслужили архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Коломийський і Косівський Юліан та запрошене духовенство. За богослужінням молилися численні віряни та представники місцевої влади. Також в селі Шепарівці Митрополит Епіфаній у співслужінні архієпископа Агапіта та єпископа Юліана звершив панахиду на могилі протоієрея Димитрія Садов'яка та його дружини Анни.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗВЕРШИВ ОСВЯЧЕННЯ РОЗПИСІВ КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРУ КОЛОМИЙСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив Божественну літургію у день вшанування пам'яті святого благовірного князя Ярослава Мудрого та з нагоди престольного свята трапезного храму Софії Київської (Малої, Теплої Софії). Саме на честь святого Ярослава Мудрого у 2016 році відбулося освячення престолу і храму Малої Софії – колишнього трапезного храму Софійського митрополичого монастиря.

Предстоятелю Православної Церкви України співслужили архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій, архієпископ Вишгородський Агапіт, настоятель Малої Софії протоієрей Петро Ландвितович, клірики храму та запрошене духовенство. За богослужінням лунала всеукраїнська молитва за причинення пошесті згубної (епідемії). Після завершення літургії Блаженніший владика звернувся до вірян з першосвятительським словом проповіді. Вітаючи громаду з храмовим святом, Предстоятель зазначив: «Вже

п'ятий рік поспіль ми збираємося у цьому знаковому місці, вшановуючи пам'ять святого благовірного князя Ярослава Мудрого. Поринаючи думками в час понад тисячу років, згадуємо ті події, які лягли в основу нашої державності. Говоримо про те, що ми не йдемо в Європу, а ми були в ній вже більш ніж тисячу років тому. Ми повинні знати і розуміти сторінки своєї історії – інколи трагічної, інколи славної – але це наша з вами національна пам'ять, яку ми відроджуємо». Предстоятель закликав наслідувати приклад святого князя – жити за законом Божим, утверджувати християнські цінності та діяти на благо рідного народу.

Блаженніший Митрополит Епіфаній на молитовну згадку вручив іменний хрест Предстоятеля клірику храму протоієрею Георгію Коваленку та клірику Тернопільсько-Кременецької єпархії протоієрею Володимирі Борису. Від імені громади настоятель Малої Софії протоієрей Петро Ландвитович висловив вдячність Предстоятелю за візит та духовну опіку й підніс букет квітів.

БОГОСЛУЖІННЯ В ДЕНЬ ВІДЗНАЧЕННЯ 1033-Ї РІЧНИЦІ ХРЕЩЕННЯ РУСИ-УКРАЇНИ

Відзначаючи 1033-ю річницю Хрещення Руси-України та день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира Великого, 28 липня 2021 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив Божественну літургію у Свято-Михайлівському Золотоверхому кафедральному соборі. Напередодні було звершене Всенічне бдіння.

Предстоятелю Православної Церкви України співслужили представники Вселенського Патріарха, Олександрійського Патріархату, Кіпрської Церкви, архіереї та духовенство Православної Церкви України. Під час Божественної літургії також молилися паломники з різних куточків України.

Після запричасного стиха архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій виголосив Послання Митрополита Київського і всієї України Епіфанія з нагоди 1033-ліття Хрещення Руси-України. Наприкінці літургії від імені Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія вітання Блаженнішому Митрополиту Епіфанію висловив митрополит Халкідонський Еммануїл. Слово

привітання від Блаженнішого Папи і Патріарха Олександрійського і всієї Африки Феодора II висловив єпископ Вавилонський Феодор. Привітання від Кіпрської Православної Церкви озвучив митрополит Кіринейський Хризостом.

Блаженніший Митрополит Епіфаній привітав архіереїв, духовенство та вірян з днем пам'яті святого рівноапостольного князя Київського Володимира та 1033-літтям Хрещення княжої Київської держави, Руси-України, а також висловив слова подяки владикам Еммануїлу, Феодору і Хризостому за те, що від імені давніх Святих Церков – нашої Матері Великої Христової Церкви Константинопольської, другого за честю Патріархату Олександрійського та апостольської Церкви Кіпру вони прибули розділити з нами радість свята. Також Предстоятель Православної Церкви України висловив сподівання, що у Богом благословенний час ми особисто вітатимемо в цьому храмі Предстоятелів Помісних Церков. І акцентував увагу на тому, що з великою радістю ми чекаємо на приїзд Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія, який відбудеться вже наступного місяця, в дні святкування 30-ліття відновлення Незалежності України.

БЛАЖЕННІЙШИЙ МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ОЧОЛИВ БОЖЕСТВЕННУ ЛІТУРГІЮ У ХРАМІ СОБОРУ КИЇВСЬКИХ СВЯТИХ У РОМАНКОВІ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 29 липня 2021 року з нагоди престольного свята звершив Божественну літургію у храмі Собору Київських святих села Романків Обухівського району Київської області.

Його Блаженству співслужили Екзарх Вселенського Патріарха в Україні єпископ Команський Михайл, архієпископ Дніпровський і Криворізький Симеон, секретар Київської Митрополії архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Одеський і Балтський Афанасій, настоятель храму протоієрей Богдан Гулямов та запрошене духовенство. Після звершення Божественної літургії та хресного ходу Предстоятель звернувся до парафіян із першосвятительським словом.

Блаженніший Митрополит Епіфаній висловив подяку настоятелю, який трудиться на благо Православної Церкви України та втілює багато проєктів в життя, а також матінці Єлені за невтомну працю для потребуючих.

Настоятель храму протоієрей Богдан Гулямов подякував Предстоятелю Української Православної Церкви за першосвятительський візит до парафії Собору Київських святих і передав часточки мощей святої рівноапостольної княгині Ольги та святого рівноапостольного князя Володимира, а також подарував комплект панагій.

Завершилося богослужіння святковим многоліттям.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗВЕРШИВ ЗАУПОКІЙНУ ЛІТІЮ НА МОГИЛІ ПРИСНОПАМ'ЯТНОГО МИТРОПОЛИТА ДАНИЇЛА (ЧОКАЛЮКА) ТА ВАСИЛЯ ЧЕРВОНІЯ

Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній 3 липня 2021 року прибув на Рівненщину з Першосвятительським візитом.

При в'їзді до Рівного Предстоятеля Помісної Української Православної Церкви зустрів архієпископ Рівненський і Острозький Іларіон, Рівненський міський голова Олександр Третяк, секретар міської ради Віктор Шакирзян, голова Рівненської обласної ради Сергій Кондрачук та заступник голови Рівненської ОДА Сергій Гемберг. Владика Іларіон привітав Митрополита Епіфанія на Рівненщині, піднісши Його Блаженству коровай та квіти. Блаженніший владика цього ж дня звершив заупокійну літню на могилі приснопам'ятного митрополита Даниїла (Чокалюка), який доклав багато зусиль та зробив значний внесок у розбудову Рівненської єпархії й утвердження Української Православної Церкви. Також Предстоятель помолився за упокій багатолітнього старости кафедрального собору єпархії Василя Червонія. За богослужінням молилися митрополит Вінницький і Барський Симеон, митрополит Переяславський і Вишневський Олександр, архієпископ Рівненський і Острозький Іларіон, архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій,

єпископ Харківський і Богодухівський Митрофан, єпископ Рівненський і Сарненський Гавриїл, духовенство та віряни кафедрального собору Рівненської єпархії, а також Голова Рівненської облдержадміністрації Віталій Коваль, Рівненський міський голова Олександр Третяк, Голова обласної ради Сергій Кондрачук, секретар міської ради Віктор Шакирзян, Юрій Луценко, керівники силових структур, меценати та інтелігенція. Після завершення літні Предстоятель поклав квіти на могилах приснопам'ятного митрополита Даниїла (Чокалюка) та Василя Червонія.

ЄПІСКОП АФАНАСІЙ ВЗЯВ УЧАСТЬ В УРОЧИСТОСТЯХ З НАГОДИ ДНЯ ВІЙСЬКОВО- МОРСЬКИХ СИЛ

У першу неділю липня відзначається День Військово-морських сил Збройних сил України. З нагоди свята, 4 липня 2021 року, в Одеському морському порту були проведені урочистості, які очолив Президент України Володимир Зеленський.

На запрошення командувача ВМС Збройних Сил України контрадмірал Олексія Неїкпапи у святкових заходах взяв участь єпископ Одеський і Балтський Афанасій у супроводі секретаря єпархії протоієрея Теодора Оробця та протоієрея Василя Вирозуба.

Архіпастир привітав військових моряків та передав своє благословення з побажаннями Божої опіки в несені служби.

СВЯТО ЧУДОТВОРНОЇ ІКОНИ БОЖОЇ МАТЕРІ «ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ»

4 липня 2021 року, в 2-гу Неділю після П'ятидесятниці, Всіх святих, в землі українській прославлених, свято Чудотворної ікони Божої Матері «Тернопільської», до кафедрального храму Різдва Христового м. Тернополя завітали гості з різних куточків України.

В цей святковий день Божественну літургію у храмі очолив митрополит Львівський і Сокальський Димитрій у співслужінні архієпископа Чернівецького і Хотинського Германа, правлячого архієрея Тернопільсько-Бучацької єпархії архієпископа Тихона, єпископа Володимир-Волинського і Турійського Матфея, єпископа Запорізького і Мелітопольського Фотія та численного духовенства. Після відпусту владика Димитрій звернувся до присутніх зі словом проповіді. В свою чергу архієпископ Тихон привітав усіх з величним святом та подякував усім за спільну святкову молитву. Особливі слова подяки владика Тихон висловив прибувшим архіпастирям та побажавши всещедрої допомоги Пресвятої Богородиці подарував на пам'ять копії Чудотворної ікони Матері Божої «Тернопільської». Також з вітальним словом до присутніх звернувся міський голова Тернополя Сергій Надал. Духovenство разом з вірянами урочистою ходою пройшли навколо кафедрального храму та спільно піднесли молитви до Покровительки міста Тернополя Пресвятої Богородиці перед її Чудотворною іконою «Тернопільською».

МИТРОПОЛИТ СЕРГІЙ БЛАГОСЛОВИВ ВИПУСКНИКІВ ДОНЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Митрополит Донецький і Маріупольський Сергій 4 липня 2021 року взяв участь в урочистостях з нагоди першого випуску курсантів та курсанток Донецького державного університету внутрішніх справ. «Мав честь благословити на добре служіння Українському народу молодих офіцерів, випускників. Разом з військовим капеланом протоієреєм Романом Перетятком помолилися і окропили святою водою всіх присутніх українських військових, поліцейських і представників влади міста Маріуполя і Донецької області. Хай Господь благословляє нашу молодь на добру працю і дає терпіння, мужність захищати та берегти рідний край і Батьківщину – Україну!», – зазначив керуючий Донецькою єпархією.

КЕРУЮЧИЙ ТАВРІЙСЬКОЮ ЄПАРХІЄЮ ОСВЯТИВ МІСЦЕ ПІД ПОБУДОВУ ХРАМУ

В день свята Всіх святих землі Української, 4 липня 2021 року Божого, Преосвященніший Борис, єпископ Херсонський і Каховський, керуючий Таврійською єпархією, відвідав з архіпастирським візитом село Чорноморівка, Каховського благочиння, де звершив чин заснування храму на честь ікони Божої Матері «Непорушна Стіна». Слід зазначити, що православна громада на честь

ікони Божої Матері «Непорушна Стіна» в селі Чорноморівка стала першою на Херсонщині яка, після отримання томосу про автокефалію, зареєструвала свою громаду та почала звершувати богослужіння українською мовою. Опісля Божественної літургії владики Борис заклав наріжний камінь та капсулу з пам'ятною грамотою про подію на місці, де буде встановлений престіл. Наприкінці єпископ окропив усіх присутніх освяченою водою та звернувся архіпастирським словом.

ЗА РІК КІЛЬКІСТЬ ВІРЯН ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ ЗРОСЛА НА 10%

Більшість православних українців – 58% – ідентифікують себе як віруючих Православної Церкви України. Цей показник зріс у порівнянні з червнем 2020 року на 10%. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) 6 липня 2021 року оприлюднив результати всеукраїнського опитування громадської думки «Релігійна самоідентифікація населення і ставлення до основних Церков України: червень 2021 року». Згідно з опитуванням переважна більшість українців (73%) продовжують вважати себе православними. Серед православних 58% вважають себе належними до Православної Церкви України. Цей показник зріс у порівнянні з червнем 2020 року з 48% до 58%. Православна Церква України та її Предстоятель Блаженнійший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній також мають найвищі показники позитивного ставлення українців серед трьох найбільших Церков України та її очільників. До Православної Церкви України позитивно ставляться 52% українців незалежно від своєї релігійної

самоідентифікації, нейтрально – 34%, негативно – 9%. При цьому, у порівнянні з червнем 2020 року число тих, хто ставиться позитивно, зросло з 42% у червні 2020 року до 52% у червні 2021. Серед предстоятелів трьох найбільших конфесій України найбільше респондентів позитивно ставляться до Блаженнішого Митрополита Епіфанія: позитивно – 45% українців, нейтрально – 38%, негативно – 6%. При цьому у порівнянні з червнем 2020 року стало більше тих, хто ставиться позитивно, – показник зріс з 34% у червні 2020 року до 45% у червні 2021. Крім того, в рамках опитування виявлено, що більшість респондентів співвідносять ПЦУ з такими характеристиками, як:

- гнучкість реагування на зміни в суспільстві (54% вважають, що ПЦУ більше відповідає цій характеристиці),
- сприяння об'єднанню суспільства (53%),
- близькість до простих людей (50%),
- допомога у боротьбі з COVID-19 (34%),
- незалежність від українських чи іноземних політиків, олігархів (33%).

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ НЕЗМІННО ОЧОЛЮЄ РЕЙТИНГ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО ПРЕДСТОЯТЕЛІВ ЦЕРКОВ

Серед очільників Церков України найбільше українців позитивно ставляться до Блаженнішого Митрополита Київського і всієї

України Епіфанія. Такі результати опитування КМІС, проведені в червні 2021 року. До Предстоятеля ПЦУ позитивно ставляться 45% українців, нейтрально – 38%, негативно – 6%. При цьому, у порівнянні з червнем 2020 року число тих, хто ставиться позитивно, зросло з 34% у червні 2020 року до 45% у червні 2021. Також респондентам опитування було запропоновано висловити свою думку щодо очільника об'єднаної Церкви в уявній ситуації об'єднання Православної Церкви України та Московського Патріархату в Україні. В такому разі 34% українців хотіли б бачити Блаженнішого Митрополита Епіфанія на чолі об'єднаної Церкви, а Митрополита Онуфрія – 15% (у червні 2020 року – 26% проти 12%). Також дані можна розрахувати до тих, хто визначився з вибором: 68% обирають Митрополита Епіфанія, 30% – Митрополита Онуфрія.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ СТАВ ПОЧЕСНИМ ДОКТОРОМ УНІВЕРСИТЕТУ КОРОЛЯ ДАНИЛА

Блаженнійший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 7 липня 2021 року під час Першосвятительського візиту на Івано-Франківщину відвідав Університет Короля Данила. Його Блаженство супроводжували митрополит Івано-Франківський і Галицький Іоасаф та єпископ Хмельницький і Кам'янець-Подільський Павло. Предстоятель Православної Церкви України в рамках соціального проекту Університету «Відкрита зустріч з успішними людьми» поспілкувався з молоддю на актуальні та

сучасні теми сьогодення. «Бажаю завжди ставити високу планку, яка здається недосяжною. Адже тоді є бажання рухатися далі, вперед, робити усе від нас залежне, аби вдосконаливатися. І, можливо, тоді одного дня з Божою допомогою ви виявите, що ця поставлена вами планка – цілком досяжна», – зокрема сказав Митрополит Епіфаній. Під час урочистостей з нагоди чергового випуску Блаженнійший Митрополит Епіфаній вручив випускникам дипломи, а ректора УКД Мирослава Луцького нагородив орденом святого Архістратига Михаїла II ступеня. Далі відбулася церемонія вручення диплома Почесного доктора Університету Короля Данила Предстоятелю Православної Церкви України Блаженнійшому Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію. На завершення заходу пролунали музичні привітання у виконанні студентів та випускників вишу.

БІЛЬШІСТЬ УКРАЇНЦІВ ВІТАЮТЬ ПРИЇЗД ВСЕЛЕНСЬКОГО ПАТРІАРХА ВАРФОЛОМІЯ ДО УКРАЇНИ

57% українців позитивно ставляться до візиту Архієпископа Константинополя – Нового Риму, Вселенського Патріарха Варфоломія до України. Ще 32,5% мають нейтральне ставлення до його візиту і лише 6% – негативно. При цьому, серед прихильників окремих конфесій найбільше тих, хто має позитивне ставлення, – серед вірян Православної Церкви України і Української Греко-

Католицької Церкви (відповідно, 72% і 63%). Водночас серед прихильників Московського Патріархату в Україні 49% позитивно ставляться до візиту Вселенського Патріарха і лише 15% – негативно. Нагадаємо, що Його Всесвятість відвідає Україну з офіційним візитом на День Незалежності 2021 року. Джерело: Всеукраїнське опитування громадської думки «Релігійна самоідентифікація населення і ставлення до основних Церков України: червень 2021 року», Київський міжнародний інститут соціології (КМІС)

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ВЗЯВ УЧАСТЬ У ЗУСТРІЧІ РАДИ ЦЕРКОВ З ДИПЛОМАТАМИ G7

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 9 липня 2021 року взяв участь у зустрічі Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з послами і дипломатами держав G7 та інших країн.

Зустріч відбулася у Києві на запрошення посла Великої Британії в Україні Мелінди Сіммонз. Під час спілкування мова йшла про роль Церков і релігійних організацій у розбудові миру та у боротьбі з дезінформацією, зважаючи на триваючу російську агресію проти України. Релігійні діячі поділилися з іноземними дипломатами досвідом від участі представників церков у Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації на сході України. Зокрема йшлося про погіршення гуманітарної ситуації на тимчасово окупованих територіях України, проблематику внутрішньо переміщених осіб, необхідність більш активного залучення міжнародного співтовариства в відновленні

релігійної свободи та інших прав людини на окупованих Росією українських територіях Криму, Донецької та Луганської областей.

Учасники зустрічі обмінялися думками щодо боротьби з домашнім насиллям, зважаючи на різні підходи до вирішення цієї проблематики. Представники дипломатичного корпусу говорили про важливість ратифікації Стамбульської конвенції.

Натомість релігійні діячі наголосили на необхідності практичних заходів із протидії домашньому насильству, розвиваючи задля цього національне законодавство, що можливо і без ратифікації певного міжнародного документу, який має певне ідеологічне забарвлення. Представники конфесій висловили критичні аргументовані зауваження до Стамбульської конвенції, на підставі яких Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій виступає проти її ратифікації українським парламентом.

Також присутні обговорили проблематику екології та зміни клімату. Представники церков і релігійних організацій розповіли про свої зусилля в цій сфері, спрямовані на формування екологічної свідомості в суспільстві та розвиток взаємодії з профільним міністерством. Як приклад, до підписання планується угода про співпрацю між ВРЦіРО та Міндовкілля. Окрім того, релігійні діячі ознайомили іноземних дипломатів зі зверненням ВРЦіРО щодо розв'язання проблеми невинно засуджених, в якому наголошується на необхідності конкретних змін задля перегляду судових рішень, відносно справедливості і неупередженості яких є обґрунтовані сумніви. Сторони вирішили присвятити цій проблематиці окрему зустріч.

ВСЕНІЧНЕ БДІННЯ НАПЕРЕДОДНІ ТРЕТЬОЇ НЕДІЛІ ПІСЛЯ П'ЯТИДЕСЯТНИЦІ

Напередодні третьої неділі після П'ятидесятниці, 10 липня 2021 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній звершив Всенічне бдіння у Свято-Георгіївському соборі

Києво-Видубицького Михайлівського монастиря. Його Блаженству співслужили всечесна братія та духовенство обителі.

БОЖЕСТВЕННА ЛІТУРГІЯ У ТРЕТЮ НЕДІЛЮ ПІСЛЯ П'ЯТИДЕСЯТНИЦІ

У третю неділю після П'ятидесятниці, 11 липня 2021 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній звершив Божественну літургію у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі. Його Блаженству співслужили архієпископ Вишгородський Агапіт, всечесна братія Золотоверхої обителі та запрошене духовенство. Після прочитання недільного Євангелія Предстоятель помісної Української Православної Церкви виголосив першосвятительське слово проповіді.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ОСВЯТИВ ХРАМ НА ЧЕШТЬ СВЯТОЇ КНЯГИНИ ОЛЬГИ

Предстоятель помісної Української Православної Церкви 12 липня 2021 року звершив у Деснянському районі столиці освячення престолу і храму на честь святої рівноапостольної княгині Ольги. Блаженнішому Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію співслужили архієпископ Вишгородський Агапіт та запрошене

духовенство. Після відправи Його Блаженство звернувся до присутніх зі словом, в якому привітав громаду зі святом та зі знаменною подією – освяченням нового храму. Окрім того, Митрополит Епіфаній відзначив фундатора і будівничого храму Петра Головатенка орденом архистратига Божого Михайла 1-го ступеня.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ЗВЕРШИВ ПАНАХИДУ БІЛЯ МОГИЛИ ПАТРІАРХА ВОЛОДИМИРА (РОМАНЮКА)

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 14 липня 2021 року звершив панахиду біля могили Патріарха Володимира (Романюка). Цього дня виповнюється 26 років від часу його упокоєння. Предстоятелю помісної Української Православної Церкви співслужили архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій, архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Білогородський Іоан, братія Михайлівського Золотоверхого монастиря та духовенство міста Києва.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ПЦУ ВЗЯВ УЧАСТЬ У ЗАСІДАННІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ РАДИ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

14 липня 2021 року Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній взяв участь у черговому засіданні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій. Засідання відбулося під головуванням Верховного Архієпископа Києво-Галицького, Глави УГКЦ Святослава Шевчука – чергового очільника Ради. Предстоятеля ПЦУ на засіданні супроводжував член Секретаріату ВРЦіРО архієпископ Євстратій (Зоря). Під час засідання були обговорені актуальні питання державно-церковних відносин, підведені підсумки святкування 25-ліття Ради, обговорені проекти документів щодо співпраці ВРЦіРО з різними інституціями. У зв'язку з об'єктивними обставинами було ухвалено рішення щодо продовження головування УГКЦ на наступні два місяці. Також відбулося обговорення підготовки традиційного урочистого заходу «Благословення України» у Соборі Святої Софії 24 серпня 2021 р. з нагоди 30-ліття відновлення Незалежності України.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ПРОВІВ ЗБОРИ НАСТОЯТЕЛІВ СТОЛИЧНИХ ХРАМІВ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 15 липня 2021 року провів збори настоятелів храмів міста Києва.

У зборах також взяв участь секретар Київської Митрополії архієпископ Вишгородський Агапіт. Предстоятель помісної Української Православної Церкви обговорив з духовенством відзначення дня Хрещення Руси-України й 30-ї річниці відновлення незалежності нашої держави та майбутній візит Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія.

Окрім того, мова йшла про вакцинацію духовенства і викладання предметів духовно-морального спрямування. Також в кількох районах столиці було призначено нових благочинних. На завершення зустрічі Митрополит Епіфаній вручив священникам комплекти нового облачення та посвідчення священнослужителя Православної Церкви України.

МОНАСТІР НА СВ. ГОРІ В С. УШНІ ЗІБРАВ ВІРНИХ НА ХРАМОВЕ СВЯТО

15 липня 2021 року, у свято покладення чесної ризи Пресвятої Богородиці у Влахерні на запрошення митрополита Львівського Високопреосвященнішого Макарія до монастиря на святій Горі в селі Ушня Золочівського району прибув архієпископ Тернопільський і Буцацький Високопреосвященніший Тихон, щоб розділити радість храмового празника.

За богослужінням архіпастирям співслужили численне духовенство з Львівщини, Тернопільщини, Рівенщини та Буковини. Проповідь у часі відправи виголосив прот. Юрій Толочний, настоятеля храму св. Володимира смт.

Красне Буського деканату. Після св. Літургії було звершено освячення води у монастирському джерелі та окроплено нею усіх присутніх. Також на завершення архієпископ Тихон привітав митрополита Макарія, братію та парафіян монастиря зі святом, побажавши духовної радості і Божої допомоги у спільній праці розбудови монастиря.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗУСТРІВСЯ З ГОЛОВОЮ ДЕСНЯНСЬКОЇ РДА СТОЛИЦІ

Предстоятель Православної Церкви України 15 липня 2021 року зустрівся у своїй резиденції з головою Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації Дмитром Ратніковим. У зустрічі також взяв участь заступник голови Деснянської РДА Микола Загуменний. Під час спілкування було обговорено низку питань, що становлять предмет спільного зацікавлення. Зокрема, мова йшла про міжконфесійну ситуацію в Україні, а також можливу співпрацю в соціальній сфері.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ПРИБУВ НА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНУ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 16 липня 2021 року прибув з архіпастирським візитом до Коломийської єпархії.

На кордоні Івано-Франківської області Предстоятеля помісної Української Православної Церкви зустріли єпископ Коломийський і Косівський Юліан разом з духовенством єпархії, голова Івано-Франківської обласної державної адміністрації Світлана Онищук та інші представники місцевої влади, а також численні віряни. Митрополит Епіфаній привітав громаду та звернувся до присутніх з першосвятительським

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ПОМОЛИВСЯ ЗА СПОКІЙ ДУШ ПАТРІАРХА ВОЛОДИМИРА ТА ПРОТОІЄРЕЯ ДИМИТРІЯ САДОВ'ЯКА

Перебуваючи з архіпастирським візитом на Прикарпатті Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 17 липня

2021 року помолився за спокій душі Святійшого Патріарха Володимира (Романюка) біля його пам'ятника у місті Косів. Блаженнішому владиці співслужили архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Коломийський і Косівський Юліан та запрошене духовенство. За богослужінням молилися численні віряни та представники місцевої влади. Також в селі Шепарівці Митрополит Епіфаній у співслужінні архієпископа Агапіта та єпископа Юліана звершив панахиду на могилі протоієрея Дмитрія Садов'яка та його дружини Анни. Разом з Предстоятелем помісної Української Православної Церкви молилися перша заступниця Міністра охорони здоров'я України Ірина Садов'як та інші члени родини приснопам'ятного протоієрея Дмитрія Садов'яка.

ЗАКЛАДЕННЯ НОВОЇ КАПЛИЦІ

19 липня 2021 року відбулося закладення капсули перед початком будівництва каплиці на честь Первоверховних Апостолів Петра і Павла на території підприємства ANSERGLOB у місті Херсоні з благословення правлячого архієрея. Закладку капсули звершив благочинний Центрального округу, настоятель храму мучениці цариці Олександри в Херсоні протоієрей Андрій Калита, який духовно опікує колектив підприємства.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗУСТРІВСЯ З КОМАНДУВАЧЕМ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗСУ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 20 липня 2021 року зустрівся у своїй резиденції з Командувачем Сухопутних військ Збройних сил України генерал-полковником Олександром Сирським. У зустрічі також взяв участь протоієрей Петро Ландвирович. Предстоятель помісної Української Православної Церкви обговорив з Командувачем Сухопутних військ поточну ситуацію щодо протидії російській агресії у зоні проведення Операції Об'єднаних сил та проект Закону про Службу військового капеланства (№4626). Окрім того, мова йшла про можливий розвиток співпраці у військових навчальних закладах. На завершення спілкування Його Блаженство відзначив Олександра Сирського орденом святого великомученика Юрія Переможця.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗУСТРІВСЯ З В.О. ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 22 липня 2021 року зустрівся у своїй резиденції з в.о. президента Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Олександром Гуменною. У зустрічі також взяв участь протоієрей Петро Думич. Предстоятель помісної Української Православної Церкви обговорив із гостями питання можливої співпраці, а також інші питання, що становлять спільний інтерес. На згадку про зустріч Предстоятель подарував Олександрі Гуменній книгу про життя Православної Церкви України.

БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ТА ГОЛОВА «ПЛАСТУ» ПІДПИСАЛИ МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ

Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній та голова «Пласту» в Україні Станіслав Андрійчук 22 липня 2021 року підписали Меморандум про співпрацю. При парафіях помісної Української Православної Церкви створюватимуться пластові осередки, а пластові виховники долучатимуться до освітнього процесу в недільних школах, а також організовуватимуться спільні заходи, соціальні та благодійних акцій, молодіжні табори. У заході також взяли участь Голова Синодального

управління взаємодії з молодіжно-патріотичними громадськими об'єднаннями архієпископ Тернопільський і Кременецький Нестор та голова Крайової Пластової Ради Юрій Юзич.

ВІДБУЛАСЯ ЗУСТРІЧ ПРЕДСТОЯТЕЛЯ ПЦУ З ДЖОРДЖЕМ КЕНТОМ – ЗАСТУПНИКОМ ПОМІЧНИКА ДЕРЖСЕКРЕТАРЯ США

22 липня 2021 року в Митрополичому домі Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній прийняв заступника помічника Державного секретаря США, виконуючого обов'язки Тимчасового повіреного у справах США в Україні Джорджа Кента.

Американського дипломата супроводжували співробітники Посольства США в Україні. В зустрічі також взяв участь заступник голови Управління зовнішніх церковних зв'язків архієпископ Євстратій.

У розмові Митрополит Київський і всієї України розповів чільному дипломатичному представнику Америки про розвиток помісної Української Православної Церкви, міжконфесійні та державно-церковні відносини, а також про підготовку до візиту Вселенського Патріарха Варфоломія в Україну.

«Ми цінуємо ту підтримку, яку Сполучені Штати Америки надавали і продовжують надавати Україні, особливо у зв'язку з необхідністю протистояти російській агресії. Переконані,

що так буде й надалі, адже ми маємо однакове прагнення — щоби Україна була демократичною, суверенною, розвиненою європейською державою», — підкреслив Митрополит Епіфаній. На пам'ять про візит Блаженніший владика подарував гостям книгу про два роки життя і розвитку Православної Церкви України.

ВСЕНІЧНЕ БДІННЯ НАПЕРЕДОДНІ П'ЯТОЇ НЕДІЛІ ПІСЛЯ П'ЯТИДЕСЯТНИЦІ

Напередодні п'ятої неділі після П'ятидесятниці, 24 липня 2021 року, Предстоятель помісної Української Православної Церкви звершив Всенічне бдіння у Свято-Георгіївському соборі Києво-Видубицького Михайлівського монастиря. Блаженнішому Митрополиту Епіфанію співслужили всечесна братія і духовенство обителі.

БОЖЕСТВЕННА ЛІТУРГІЯ В П'ЯТУ НЕДІЛЮ ПІСЛЯ П'ЯТИДЕСЯТНИЦІ

В п'яту неділю після П'ятидесятниці, 25 липня 2021 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній звершив Божественну літургію у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі. Його Блаженству співслужили єпископ Луганський і Старобільський Лаврентій, єпископ Харківський і Богодухівський Митрофан, всечесна братія Золотоверхої обителі та запрошене духовенство. Після прочитання недільного Євангелія Предстоятель помісної Української Православної Церкви виголосив першосвятительське слово проповіді. Також за

богослужінням Митрополит Епіфаній звершив священничу хіротонію над випускником бакалаврату Київської православної богословської академії дияконом Іваном Музикою.

У РІВНОМУ ОСВЯЧЕНО ХРАМ НА ЧЕШТЬ ПРАВЕДНОЇ ЮЛІАНІЇ, КНЯЖНИ ОЛЬШАНСЬКОЇ

25 липня 2021 року, в п'яту неділю після П'ятидесятниці, архієпископ Рівненський і Острозький Ларіон звершив чин освячення храму на честь праведної Юліанії, княжни Ольшанської у Рівному. Після завершення чину освячення у храмі було звершено Божественну літургію. За богослужінням владиці Ларіону співслужив секретар Київської Митрополії архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Рівненський і Сарненський Гавриїл, благочинний Рівненського міського благочиння протоієрей Леонід Поліщук, насельник Свято-Михайлівського Золотоверхого собору архімандрит Єфрем (Хом'як), настоятель храму священник Юрій Дещинський та

запрошене духовенство. На Малому вході архієпископ Ларіон, з благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія, возвів до сану протоієрея священника Юрія Дещинського. Після завершення відправи владика Ларіон звернувся до присутніх з повчальним словом, привітав настоятеля та громаду з історичною подією – освяченням храму, та з благословення Предстоятеля Православної Церкви України Блаженнішого Митрополита Епіфанія вручив церковні нагороди. В свою чергу отець Юрій Дещинський подякував архієреям та духовенству за візит та звершену ними молитву.

НОВИЙ ЖІНОЧИЙ МОНАСТІР ЗАСНОВАНО У ВІННИЦЬКО-БАРСЬКІЙ ЄПАРХІЇ

24 липня 2021 року, в день пам'яті святої рівноапостольної княгині Ольги, під час Божественної літургії у Спасо-Преображенському кафедральному соборі м. Вінниці, митрополит Вінницький і Барський Симеон оголосив про заснування першого у Вінницько-Барській єпархії жіночого монастиря. Відповідне рішення було прийняте Священним Синодом Православної Церкви України. Монастир названий на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці у пам'ять про Благовіщенську жіночу обитель, яка існувала у Вінниці з XVII по XIX століття. Указом Предстоятеля Православної Церкви України Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія ігуменею монастиря призначена монахиня Єлїконида (Воевода). На Літургії, під час малого входу, митрополит Симеон

прочитав молитви на поставлення монахині Єлїкониди у чин ігумені. Після закінчення літургії архіпастир побажав настоятельниці Божої допомоги у праці по розбудові обителі і організації чернечого життя. «Нехай Божа благодать і молитовний покров Пресвятої Богородиці завжди перебуває над сестрами, які будуть жити і молитися в монастирі, а також над тими, хто своєю працею і благойною допомогою сприятиме його розвитку. І нехай усі, хто шукають духовної розради і підтримки знаходять їх щедро у стінах вінницької Благовіщенської обителі», – сказав митрополит Симеон у вітальному слові.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ЗУСТРІВСЯ З МІНІСТРОМ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДЕНИСОМ МОНАСТІРСЬКИМ

Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній зустрівся з міністром внутрішніх справ України Денисом Монастирським. Блаженніший Митрополит Епіфаній привітав Дениса Монастирського з призначенням на посаду міністра внутрішніх справ та побажав, щоби Господь дарував мудрість під час ухвалення рішень, допомагав гідно виконувати обов'язки, подав міцне здоров'я та сприяв успіху в реалізації добрих задумів. Під час зустрічі йшлося про конструктивні взаємини між церквою і державою та необхідність забезпечення міжконфесійного

миру і правопорядку. Окремо сторони детально обговорили заходи публічної безпеки під час святкування 1033-ї річниці Хрещення Руси-України. Денис Монастирський запевнив Предстоятеля Православної Церкви України, що МВС під час численних масових заходів законно протидіятиме усім можливим провокаціям, має достатньо сил і засобів та обов'язково забезпечить публічний порядок і безпеку всіх громадян незалежно від їхньої конфесійної приналежності. Глава МВС закликав до зваженості і особливої відповідальності під час молебню за масової участі вірян, висловив сподівання на співпрацю у цьому і конструктивний діалог у майбутньому.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ПЦУ ЗУСТРІВСЯ З ДЕЛЕГАЦІЄЮ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ

27 липня 2021 р. у Синодальній залі Митрополичого дому – Резиденції Предстоятеля ПЦУ Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній прийняв делегацію Олександрійського Патріархату, яка з благословення Блаженнішого Папи і Патріарха Олександрійського і всієї Африки Феодора прибула до Києва на святкування дня пам'яті святого рівноапостольного князя Київського Володимира і 1033-ліття Хрещення Руси-України. Предстоятеля другого за честю Олександрійського Патріархату представляють патріарший вікарій єпископ Вавилонський Феодор та архімандрит Георгій. На зустрічі також був присутній заступник голови Управління

зовнішніх церковних зв'язків ПЦУ архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій. Від імені Блаженнішого Патріарха Феодора єпископ Вавилонський передав теплі вітання і найкращі побажання та ікону святого великомученика Георгія Переможця. Також члени делегації подарували Блаженнішому владиці пастирський посох, виготовлений у Єгипті. Предстоятель Православної Церкви України висловив вдячність Папі і Патріарху Олександрійському Феодору, другому за честю серед Предстоятелів Помісних Церков, за вітання, добрі побажання, подарунки та підтримку. На пам'ять про візит гості отримали панагію і хрест з дарчим написом Київського Митрополита.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ПЦУ ПРИЙНЯВ ПРЕДСТАВНИКА АРХІЄПІСКОПА КІПРУ

27 липня 2021 р. у Синодальній залі Митрополичого дому Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній прийняв митрополита Кіринейського Хризостома, який з благословення Блаженнішого Архієпископа Нової Юстиніани і всього Кіпру Хризостома II прибув до Києва на святкування дня пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира та 1033-ліття Хрещення Руси-України. На зустрічі також був присутній заступник голови Управління зовнішніх церковних зв'язків ПЦУ архієпископ Євстратій. Від імені Архієпископа Кіпру митрополит Хризостом передав теплі вітання і найкращі побажання, а також символічний подарунок

– художнє зображення освяченого нещодавно кафедрального собору Кіпрської Церкви. Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній привітав митрополита Хризостома з прибуттям на святкування та поділився добрими враженнями від перебування на Кіпрі у 2016 р., зокрема – від спілкування з Блаженнішим Предстоятелем Церкви Кіпру Архієпископом Хризостомом. На пам'ять про візит Блаженніший владику подарував гостю панагію, а також книгу про два роки розвитку Православної Церкви України.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ПЦУ ЗУСТРІВСЯ З ПРЕДСТАВНИКОМ ВСЕЛЕНСЬКОГО ПАТРІАРХА

28 липня 2021 р. у своїй резиденції – Митрополичому домі, Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший владику Епіфаній зустрівся з митрополитом Халкидонським Еммануїлом, який прибув до Києва як представник Вселенського Патріарха Варфоломія на святкування дня пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира і 1033-ліття Хрещення Руси-України. На зустрічі також був присутній заступник голови Управління зовнішніх церковних зв'язків архієпископ Євстратій. Митрополит Київський і всієї України Епіфаній подякував владиці Еммануїлу за співслужіння ранком під час Божественної літургії та просив передати щиру вдячність Його Всесвятості Патріарху Варфоломію за тепле вітання, зачитане після богослужіння. «Ми, Церква і український народ, з радістю очуємо на візит Його Всесвятості

наступного місяця, про який він також згадав у своєму листі. Це підтверджують і соціологічні опитування» – підкреслив Митрополит Епіфаній. «Патріарх вірно відзначив, що обов'язок Матері – виявляти любов до всіх своїх дітей, незалежно від того, як вони самі до неї ставляться. І Українська Церква, і Російська є дочками Матері-Церкви Константинопольської. І хоча в Московському Патріархаті публічно висловлюють незадоволення майбутнім візитом, але насправді ми знаємо з даних соціологічних опитувань, що навіть серед послідовників МП тих, хто має негативне ставлення до візиту – значна меншість» – сказав Предстоятель ПЦУ.

Митрополит Еммануїл передав ще раз слова вітання і теплих братніх побажань від Вселенського Патріарха на адресу Митрополита Епіфанія та всієї Православної Церкви України з нагоди свята. «Всесвятійший Патріарх прибуде до України в дусі любові, пастирства і миру на запрошення Помісної Церкви і Української держави, щоби разом вшанувати у церковних і державних заходах визначну подію для українського народу – 30 років Незалежності. Ми разом з Вашим Блаженством і представниками української держави працюємо над підготовкою візиту і переконаний, що він буде успішним» – зазначив митрополит Еммануїл.

ХАРКІВСЬКА ЄПАРХІЯ ПЦУ В ХРАМІ СЯГОГО ВОЛОДИМИРА ВІДЗНАЧИЛА 1033-Ю РІЧНИЦЮ ХРЕЩЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ-УКРАЇНИ

Відзначаючи 1033-гу річницю Хрещення Руси-України та першого храмового свята з нагоди дня пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира Великого, 28 липня 2021 року, єпископ Харківський і Богодухівський Митрофан очолив Божественну літургію у храмі святого рівноапостольного князя Володимира Великого на території Меморіального комплексу «Слобожанський». За літургією були виголошені

сугубі молитви за мир та спокій у нашій рідній Українській землі та молитва за припинення пошесті згубної (епідемії). Завершилось святкове Богослужіння уставним многоліттям.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗУСТРІВСЯ З ГОЛОВОЮ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОДА СВІТЛАНОЮ ОНИЩУК

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 30 липня 2021 року у своїй резиденції – Митрополитичому домі, зустрівся з головою Івано-Франківської обласної державної адміністрації Світланою Онищук.

Сторони обговорили поточну релігійну та міжконфесійну ситуацію в Івано-Франківській області, виклики, які стоять перед Церквою і суспільством, а також майбутню співпрацю у соціальній сфері.

Блаженніший Митрополит Епіфаній висловив вдячність за сприяння у нещодавньому першосвятительському візитові й побажав Світлані Онищук успіхів у праці та Божого благословення.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ПРОВІВ ЗУСТРІЧ З КОМАНДУВАЧЕМ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

Предстоятель Православної Церкви України 30 липня 2021 року у своїй резиденції провів зустріч з командувачем Сил спеціальних операцій Збройних Сил України генерал-майором Григорієм Галаганом. У зустрічі також взяли участь заступник голови Синодального управління військового духовенства по співпраці зі Збройними Силами України протоієрей Леонтій Никитенко та полковник Олександр Свириденко. Митрополит Епіфаній акцентував увагу на важливості служіння капеланів для духовної опіки військовослужбовців та їхніх родин. Також Предстоятель наголосив, що Українська Церква буде і надалі підтримувати захисників Батьківщини, а завдяки допомозі Божій та спільним зусиллям ми обов'язково досягнемо перемоги й справедливого миру. Окрім того, Його Блаженство нагородив генерал-майора Григорія Галагана орденом святого великомученика Юрія Переможця.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ЗУСТРІВСЯ З РЕКТОРОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ СБУ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 30 липня 2021 року зустрівся з ректором Національної академії СБУ Андрієм Черняком. У зустрічі також взяв участь протоієрей Петро Ландвितович. Предстоятель Православної

Церкви України та очільник Академії обговорили важливу роль духовного виховання молоді для становлення і розбудови української держави. Андрій Черняк розповів про напрями військово-патріотичного та культурно-духовного виховання курсантів і студентів в НА СБУ – зустрічі з відомими митцями та громадськими діячами, започаткування показів сучасного патріотичного кінематографу, вшанування пам'яті героїв-захисників нашої держави. Також з метою духовного виховання молоді на території Академії для співробітників та вихованців діє каплиця на честь святого архістратига Божого Михаїла. А у вихідні дні та свята там звершуються богослужіння для усіх бажаючих. «Для нас важливо виховати не просто фахівців, а справжніх патріотів України», – підкреслив ректор НА СБУ. Блаженніший Митрополит Епіфаній поділився своїми думками щодо ролі Української Церкви не лише у формуванні духовної культури суспільства, але й консолідації українців. «Ми вболіваємо за українську державність. Будемо відстоювати і територіальну цілісність нашої держави, і духовну єдність. Всіма нашими силами. Тяжкі випробування випали на долю нашого народу. Але якщо будемо єдині – будемо сильні», – зокрема сказав Предстоятель.

На згадку про зустріч Блаженніший владика подарував гостю книгу про два роки розвитку Православної Церкви України. З нагоди 1033-ї річниці Хрещення Русі-України ректор від колективу Академії передав Митрополиту Епіфанію картини зі зображенням Свято-Михайлівського Золотоверхого Собору.

У КОЗАЦЬКОМУ М. НІКОПОЛІ ОСВЯТИЛИ НОВОЗБУДОВАНИЙ ХРАМ НА ЧЕШТЬ ПРАВЕДНОГО ПЕТРА КАЛНИШЕВСЬКОГО

31 липня 2021 р. керуючий Дніпропетровською єпархією Високопреосвященніший Владика Симеон (Зінкевич) у співслужінні запрошеного духовенства звершив Чин Великого освячення новозбудованого храму на честь праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського) у столиці 5 Січей — м. Нікополі (вул. Кармелюка, 2). Це красива дерев'яна споруда в центрі Нікополя, аналогів якій у регіоні немає і зведений на честь загиблих на сході Захисників України. Щоб стати свідками знаменної для Нікополя і району події, до храму зібралось багато людей: меценат єпархії, президент МБФ «Солідарність» Олександр Володимирович Петровський, віцепрезидентка благодійної організації Яна Юрїївна Іванілова, парафіяни ПЦУ, небаїдужі нікопольці, журналісти, громадські діячі, ветерани війни на Донбасі, рідні загиблих воїнів, і, звісно ж, меценати, силами яких побудовано споруду, придбано ікони, хрести, дзвони, облагороджено територію тощо. Благодійників було відзначено церковними відзнаками. Після богослужіння Архіпастир подякував усім небаїдужим людям доброї волі, які долучились до величної події, а також подарував Олександру Володимировичу пам'ятний подарунок.

УПОКОЇВСЯ ПРОТОІЄРЕЙ ГЕОРГІЙ ХРОМЕЙ

16 липня 2021 року на 72 році життя, після важкої і тривалої хвороби, упокоївся клірик Чернівецько-Хотинської єпархії, настоятель Свято-Георгіївського храму с. Брусенки Вижницького району протоієрей Георгій Хромей.

Вічна йому пам'ять!

УПОКОЇВСЯ ІЄРОМОНАХ СПИРИДОН (ДИГАНОВ)

Із сумом повідомляємо, що 19 липня 2021 року на 64-му році життя після серцевого нападу відійшов до Господа клірик храму св. прав. Петра Калнишевського м. Нікополь Дніпровської єпархії ієромонах Спиридон.

28 березня 1958 року народження.

Місце народження м. Калінінград Росія.

Закінчив Калінінградське професійне училище у 1975 році.

У 2020 закінчив Дніпропетровську духовну семінарію.

25 грудня 2018 пострижен в малу схиму з іменем Спиридон.
У вересні 2019 рукопокладений у сан диякона Керуючим Дніпропетровською єпархією
Високопреосвященнішим
Архієпископом Симеоном
У вересні 2020 рукопокладений у сан пресвітера Керуючим Дніпропетровською єпархією
Високопреосвященнішим
Архієпископом Симеоном.
Клірик храму св. прав. Петра Калнишевського в м. Нікополі
Вічна йому пам'ять!

УПОКОЇВСЯ ПРОТОІЄРЕЙ ВАСИЛЬ ЮЗВАК

З глибоким сумом сповіщаємо, що 25 липня на 69-му році життя спочив у Господі клірик єпархії, штатний священник храму Святого Духа с. Бабинці Борщівського району протоієрей Василь Юзвак.

Отець Василь народився 18 вересня 1952 року у с. Худівці Борщівського району. Навчався у Тернопільському ІТГУ № 9. У 1992 році закінчив Почаївське духовне училище, 1998-го – Вищу духовну семінарію.

У березні 1992 року був рукоположений на диякона, у травні того ж року – на священника. З грудня 1996 року отець Василь ніс пастирське служіння на парафії у Бабинцях. Довгі роки був настоятелем парафії, останнім часом через стан здоров'я – штатним священником.

Вічна йому пам'ять!

ПРОТОІЄРЕЙ ДІОНІСІЙ МАРТИШИН,
доктор наук з державного управління,
доктор теології

З іменами святих рівноапостольних великого князя Володимира (день пам'яті – 28 липня) і великої княгині Ольги (день пам'яті – 24 липня) пов'язані питання Благої Вісті Христової, православної віри, просвітництва та модернізації буття українського народу. Ці святі не лише дорогоцінні перлини церковної історії, державні діячі, дипломати, просвітителі народу, але і, за висловом відомої української громадської діячки, вченої, професора Галини Сагач, «святі архітектори Дому Пресвятої Трійці на нашій землі».

Невипадково у день пам'яті святого князя Володимира Церква співає: «Сьогодні янголи Божі радіють урочисто на небесах ради пам'яті твоєї святої, ти-бо спас багато людей із диявольської неволі і всю землю нашу просвітив». «Матір'ю всіх міст по правді стався у державі твоїй Київ, бо в ньому Христос з Отцем і Духом вперше прославлений був твоєю праматір'ю Ольгою та тобою»...

З упевненістю можна сказати, що святий Володимир та свята Ольга були представниками справжньої духовної еліти України-Руси. Православна Церква, розмірковуючи над духовною спадщиною, яку нам залишили ці великі святі, творить духовні цінності,

АРХІТЕКТОРИ ДОМУ ПРЕСВЯТОЇ ТРІЙЦІ НА НАШІЙ ЗЕМЛІ

ДУХОВНА БЕСІДА НА СВЯТО СВЯТИХ
РІВНОАПОСТОЛЬНИХ ВЕЛИКОГО
КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА І ВЕЛИКОЇ
КНЯГИНІ ОЛЬГИ

презентує їх своєму народові для оздоровлення та оновлення нашого суспільства, спонукаючи православних християн до активної духовної та соціальної дії Великий патріотизм рівноапостольного князя Володимира виявився у постійному піклуванні про державні інтереси, освіту, медицину та соціальну політику. Святий Володимир будував лікарні, притулки для людей похилого віку, відпускав на волю рабів, викупував боржників та невольників, дбав про хворих і бідних, для яких влаштовував трапези у себе вдома. Митрополит Київський Іларіон писав про князя: «Радуйся, учителю наш і наставнику благовір'я! Ти у правду зодягнений, міццю підперезаний, в істину взутий, розумом увінчаний і благодійністю, як гривною і прикрасами золотими, красуєшся».

З прийняттям святою княгинею Ольгою православної віри, в життя українського народу увійшли сила, благодать та енергія святого хреста Господнього. В 955 році у Царгороді княгиня прийняла хрещення і отримала ім'я святої Олени, матері імператора Костянтина, яка знайшла у IV столітті в Єрусалимі Животворящий Хрест Господній. Саме з його частини було вирізано й зроблено менший хрест, яким Вселенський Патріарх благословив новохрещену княгиню Ольгу. На хресті був такий напис: «Оновся Руська земля Святим Хрестом, його ж прийняла Ольга, благовірна княгиня». З Хрестом Господнім на

Картина "Княгиня Ольга із онуком Володимиром проводить свого сина князя Святослава у військовий похід на в'ятичів. 964 рік". Художник А. Орльонов.

нашу землю прийшли християнська жертвна любов, прагнення до подвигу, звитяга та духовна мужність. Мудрість, творча самовідданість, жертвність, пасіонарність властиві характерам святого князя Володимира та святої княгині Ольги. Вони і сьогодні закликають усіх християн до глибокого осмислення власної віри, культури, багатогранних процесів державотворення та української ментальності. Православна віра, порівняно із західними християнськими цінностями та етикою іудаїзму, які намагалися нав'язати князю Володимирі, несе унікальну духовну свободу, радість Богоспівкування та незнищенну волелюбність українського народу. Поняття духовності, Богопізнання в Православ'ї цілком інакші від поняття духовності у західному християнстві та в іудаїзмі.

Наголосимо, що Бог у Православ'ї – це не володарювання букви закону, як в іудаїзмі, це не чиста філософська абстракція, це не юридичний закон Римської імперії, де питання ієрархічної церковної влади стоять вище питань соборності, людської свободи та гідності. Бог у Православ'ї – дихання свободи, спілкування у любові, турбота Творця про велич, славу та гідність людського буття. Християни є відповідальними за філософські погляди та практичні шляхи розвитку нашого суспільства та Церкви. Священики, миряни, невтомно пропагуючи інтелектуалізм, схоластику, мертві формули церковного буття, ігноруючи сакраментальний вплив Євхаристії, радість молитви, досвід Живого Богоспівкування, руйнують саме поняття «духовність».

Слід зазначити, що Православ'ю властиві почуття Божої всеприсутності, внутрішньої свободи,

інтуїтивізму. Богословська думка Церкви невід'ємна від сердечного пориву у світ невідомого, таємного, радісного та великого, що збагачує внутрішній світ людини. Формалізм, «буква закону», схоластика, мертві обрядові поняття – другорядні для православного християнина порівняно з питаннями особистісного творчого пошуку Творця, зустрічі з Богом та радістю Євангельського Одкровення.

Шляхом вивчення власної історії, через розуміння основ православної віри, особливостей життя Української Православної Церкви наш народ шукає й знаходить себе, пізнає своє «серце», «волю», «розум» як основу майбутнього розвитку рідної Української Держави. Перебуваючи біля Престолу Всевишнього, святий князь Володимир та свята княгиня Ольга залишили нам нетлінні скарби православної віри, Божого розуму та мудрості. Наш народ знову й знову мусить відкривати для себе святих Церкви Христової та їх безцінну духовну спадщину.

За матеріалами сайту "Міжрегіональна Академія управління персоналом"

Хрещення княгині Ольги. Художник – Сергій Кирилов.

На задній обкладинці Предстоятель помісної Української Православної Церкви 12 липня 2021 року звершив у Деснянському районі столиці освячення престолу і храму на честь святої рівноапостольної княгині Ольги.

